mulier instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Haalbaarheidsstudie Kunstijsbaan Hoogeveen

Paul Hover

Karin Wezenberg-Hoenderkamp

Hugo van der Poel

Haalbaarheidsstudie Kunstijsbaan Hoogeveen

in opdracht van de gemeente Hoogeveen

Paul Hover
Karin Wezenberg-Hoenderkamp
Hugo van der Poel

Met medewerking van Ine Pulles

© Mulier Instituut
Utrecht, juni 2016

***Mulier** Instituut*
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Kerncijfers **7**

1. Inleiding **9**
1.1 Aanleiding 9
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen 10
1.3 Methode 10
1.4 Leeswijzer 10

2. Kunstijsbanen in Nederland **11**
2.1 Kunstijsbanen per provincie 11
2.2 Marktgebieden 12
2.3 Reisafstanden en -tijden 13
2.4 Conclusie 14

3. Deelname aan schaatsen **15**
3.1 Deelname 15
3.2 Deelname in georganiseerd verband 19
3.3 Verenigingen 21
3.4 Conclusie 23

4. Evenementen en imago **25**
4.1 Aanbod 25
4.2 Vraag 26
4.3 Imago 28
4.4 Conclusie 29

5. Attitude en bezoekintentie lokale bevolking **31**
5.1 Schaatsen in regio Hoogeveen 31
5.2 Bezoekintentie nieuwe kunstijsbaan 32
5.3 Voorzieningen en publieke bijdrage 34
5.4 Conclusie 37

6. Projectie aantal bezoeken **39**
6.1 Inkomstenbronnen 39
6.2 Projectie aantal bezoeken 39
6.3 Prijsstelling 46
6.4 Conclusie 48

7. Conclusie **49**

Literatuur **51**

Bijlage 1 Specificaties bevolkingsonderzoek **53**

Bijlage 2 Overzicht 400-meter kunstijsbanen 2016 **55**

Bijlage 3 Methode reisafstand en -tijd **57**

Bijlage 4 Kaartmateriaal **59**

Bijlage 5 Bezoeken kunstijsbanen 2002-2015 **63**

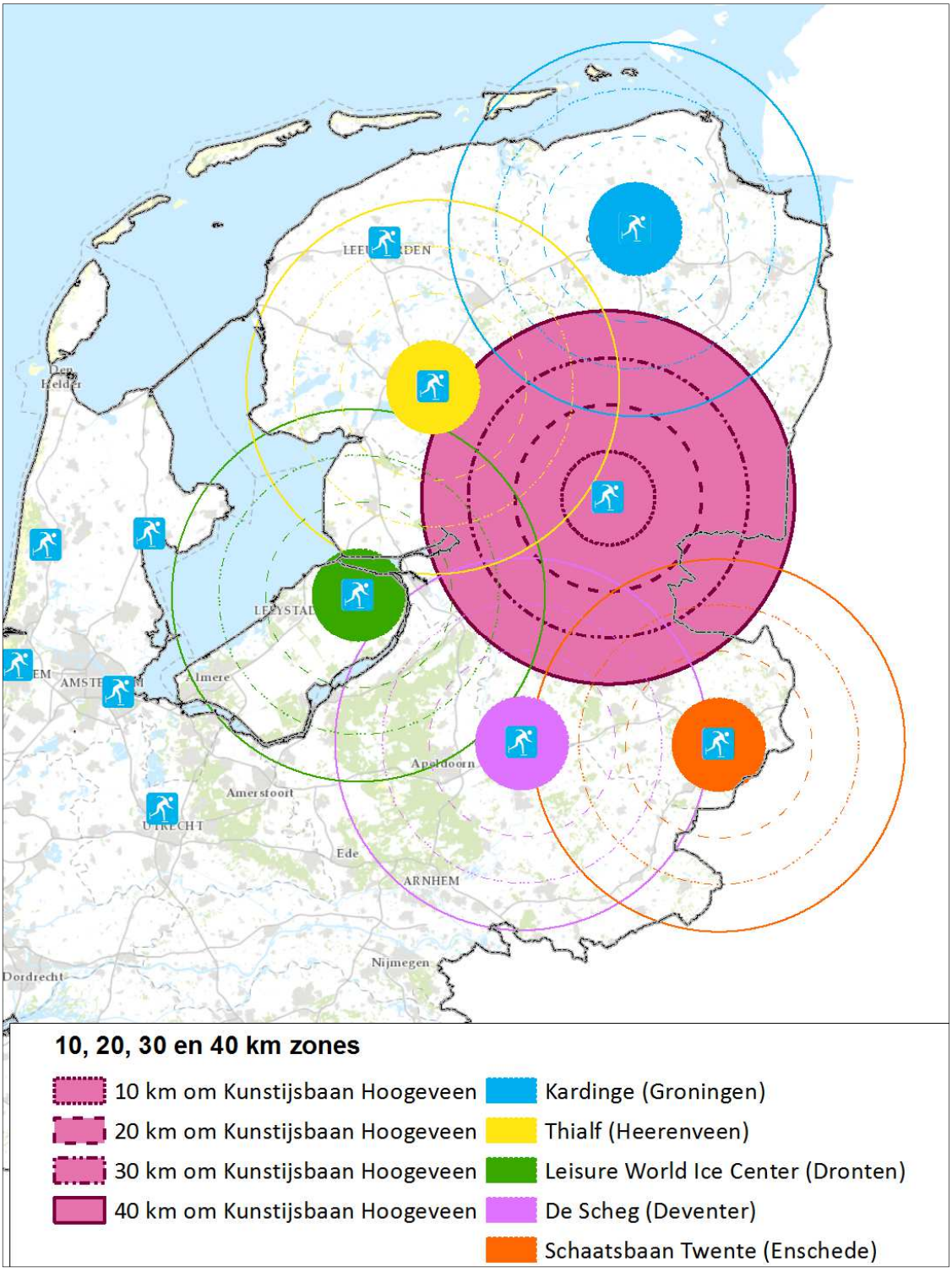
Kerncijfers

Tabel 1 Kerncijfers haalbaarheidsonderzoek kunstijsbaan Hoogeveen

Omvang NL verzorgingsgebied kunstijsbaan in 2020 (inwoners)	473.300
Omvang Duits verzorgingsgebied kunstijsbaan in 2020 (inwoners)	22.400
Gemiddelde reistijd inwoners verzorgingsgebied naar kunstijsbaan in 2020 (minuten)	33
Gemiddelde reisafstand inwoners verzorgingsgebied naar kunstijsbaan in 2020 (km)	25
Schaatsdeelname in Drenthe (minstens 1x per jaar), bevolking 6-79 jaar (%)	5
KNSB-leden in Drenthe (aantal)	10.000
Aandeel NL KNSB-leden in Drenthe (%)	6
KNSB-licentiehouders in Drenthe (aantal)	458
Aandeel NL KNSB-licentiehouders in Drenthe (%)	4
Schaatsverenigingen en -stichtingen in Drenthe (aantal)	119
Aandeel NL schaatsverenigingen en -stichtingen in Drenthe (%)	10
Aandeel regio-inwoners (volwassenen) met intentie kunstijsbaan te bezoeken (%)	46
Aandeel regio-inwoners (kinderen) met intentie kunstijsbaan te bezoeken (%)	66
Gemiddelde reistijdbereidheid regio-inwoners met bezoekintentie (minuten)	30
Aandeel regio-inwoners met intentie evenementen kunstijsbaan te bezoeken (% zeker, % misschien)	21,40
Aandeel regio-inwoners dat vindt dat er in Drenthe een 400-meter kunstijsbaan moet zijn (%)	66
Attitude regio-inwoners jegens 400-meter kunstijsbaan in (% positief, % neutraal)	60,29
Attitude regio-inwoners jegens financiering gemeente en provincie (% positief, % neutraal)	56,26
Projectie aantal bezoeken kunstijsbaan per seizoen in 2020 (aantal)	177.500

De straal van twintig kilometer rond het centrum van Hoogeveen overlapt niet met stralen van twintig kilometer rond de 400-meter kunstijsbanen in de regio (zie figuur 1).

Figuur 1 Stralen rond mogelijke locatie kunstijsbaan Hoogeveen en vijf andere 400-meter kunstijsbanen in de regio, in kilometers

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De regio Hoogeveen is verbonden met de schaats- en skeelersport. Er is een rijk aanbod van schaats- en skeelerverenigingen. Tevens hebben schaatscoryfeeën Piet Kleine en Jan Bols, inwoners van Hoogeveen, topprestaties in de jaren '70 en '80 geleverd. Ook in het huidige schaatspeloton is Hoogeveen met onder andere meervoudig Nederlands kampioen Ingmar Berga vertegenwoordigd. De sportieve kracht van de Drentse gemeente reikt verder dan de schaatssport, getuige de titel 'Sportgemeente van het jaar 2015'.

Ruim tien jaar geleden waren er in Hoogeveen al plannen voor een nieuwe kunstijsbaan, mede ingegeven doordat De Bonte Wever (voorheen De Smelt) mogelijk haar deuren zou sluiten. De plannen zijn destijds in de ijskast geplaatst toen bleek dat de kunstijsbaan in Assen voorlopig open zou blijven (een nieuwe baan in Hoogeveen, naast een baan in Assen, werd niet exploitabel geacht). Eind 2014 werd duidelijk dat De Bonte Wever in 2016 alsnog zou gaan sluiten. Dit was voor de initiatiefnemers van een kunstijsbaan in Hoogeveen, verenigd in de Stichting Kunstijsbaan Hoogeveen e.o., een reden om het plan voor een baan in Hoogeveen opnieuw te bekijken en te actualiseren. Niet alleen in Hoogeveen, maar ook in Assen en Emmen zijn er plannen voor de realisatie van een nieuwe kunstijsbaan.

In Hoogeveen is een 400-meter wedstrijd- en recreatieschaatsbaan en een 30 x 60 meter baan (o.a. ijshockey, shorttrack, aangepast sporten) voorzien. Het accent ligt op breedtesport met recreatieve bezoekers, verenigingsschaatsers, deelnemers aan schoolschaatsen en aan schaatslessen als voornaamste doelgroepen. De Stichting Kunstijsbaan Hoogeveen e.o. (2015) spreekt van 'een plan met een sobere maar mooie, doelmatige ijshal, geïntegreerd in een van de mooiste sportparken van Noord-Nederland en geheel toekomstbestendig'. Het Bentinckspark, een modern sport- en recreatiepark nabij het centrum waarvan de kern eind volgend jaar gereed zal zijn, is de beoogde locatie.

Volgens de Stichting Kunstijsbaan Hoogeveen e.o. (2015) is er sprake van een 'groot politiek en maatschappelijk draagvlak' voor de nieuwe Hoogeveense kunstijsbaan. De gemeentelijke support blijkt uit de aanname van een motie over de ontwikkeling van de kunstijsbaan door de gemeenteraad in 2015 (unanieme raadssteun). In de motie wordt het college opgeroepen om 'al het mogelijke te doen om de nieuwe kunstijsbaan te realiseren in Hoogeveen'. In 2015 is ook in de buurgemeente De Wolden een motie met vergelijkbare strekking aangenomen.

In 2004 en 2015 zijn door respectievelijk Oranjewoud (thans Anteagroup) en Royal HaskoningDHV onderzoeken gedaan naar de haalbaarheid van een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen c.q. Drenthe.[1] Vanwege het definitief sluiten van De Bonte Wever in 2016 is bij de gemeente Hoogeveen behoefte aan een herijking van de haalbaarheid en de kansen en bedreigingen van een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen. De gemeente heeft het Mulier Instituut gevraagd dit onderzoek uit te voeren. Voorliggend rapport doet hiervan verslag.

[1] Zie Lukkien & Verkerk (2004) en Van Dijk (2015).

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De algemene doelstelling van dit onderzoek is het onderzoeken van de markttechnische haalbaarheid van een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen. De onderzoeksvragen zijn:

1. Hoeveel inwoners telt het marktgebied van de nieuwe baan in Hoogeveen, wat is de gemiddelde reistijd en -afstand en hoe verhouden deze cijfers zich tot die van de andere 400-meter kunstijsbanen in Nederland?
2. Hoeveel bezoeken kunnen in 2020 en 2030 op jaarbasis verwacht worden bij de nieuwe baan in Hoogeveen en hoe verhouden deze cijfers zich tot die van de andere 400-meter kunstijsbanen in Nederland?
3. Welk aandeel van de Nederlanders doet aan schaatsen, hoeveel schaatsverenigingen zijn er in ons land, wat is het imago van de schaatssport en wat is het aanbod van schaatsevenementen en de interesse daarvoor?
4. Wat is onder de bewoners van de regio Hoogeveen het draagvlak voor een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen en wat is de bezoekintentie en –frequentie?

1.3 Methode

Voor dit onderzoek is een mix van methoden ingezet: bureaustudie, GIS-analyses en analyses van bestaande data. Er is gebruik gemaakt van data van het Mulier Instituut, maar ook van derden waaronder de KNSB, NOC*NSF en het CBS. Tevens zijn er nieuwe data verzameld door middel van een online onderzoek onder inwoners van de regio Hoogeveen. Informatie over dit bevolkingsonderzoek is opgenomen in bijlage 1.

1.4 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk schetst een beeld van het aanbod van 400-meter kunstijsbanen in Nederland en definieert van deze banen de omvang van het marktgebied. De schaatsdeelname en –verenigingen komen in hoofdstuk 3 aan bod. Het aanbod van schaatsevenementen en de vraag naar dergelijke evenementen passeert in hoofdstuk 4 de revue. Hoofdstuk 5 bevat de resultaten van een onderzoek onder de inwoners van de regio Hoogeveen. In hoofdstuk 6 wordt op het mogelijk aantal bezoeken van recreatieve schaatsers ingegaan. Tot besluit is in hoofdstuk 7 de conclusie opgenomen. Een tabel met kerncijfers van dit onderzoek is te vinden aan het begin van dit rapport, op pagina 7.

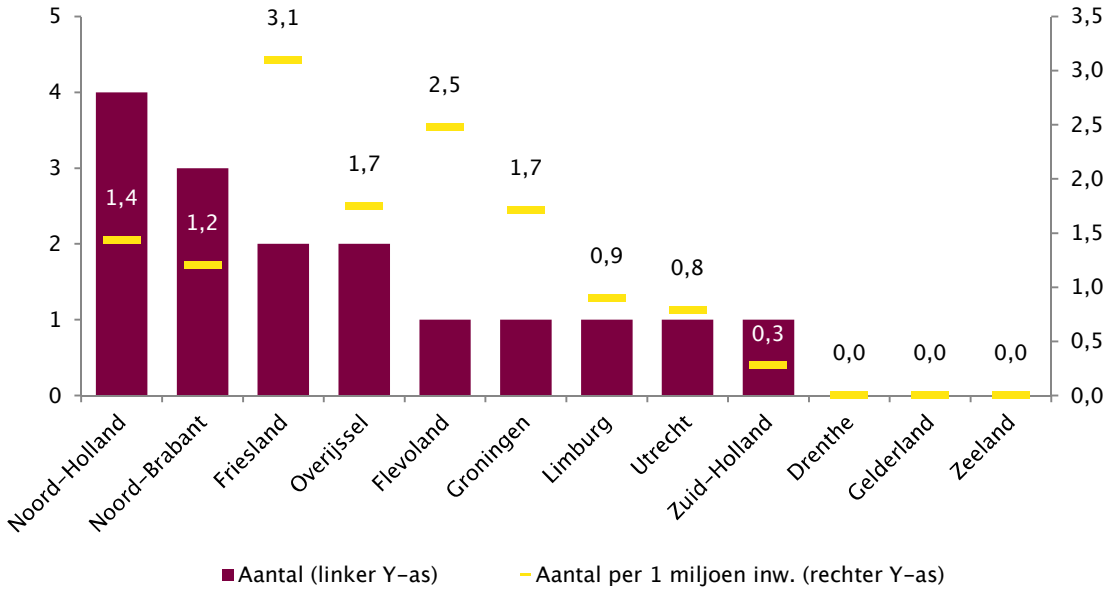
2. Kunstijsbanen in Nederland

In dit hoofdstuk staan de Nederlandse 400-meter kunstijsbanen centraal. De eerste paragraaf geeft een overzicht van de spreiding van deze banen over de provincies. Paragraaf twee biedt inzicht in de omvang van de marktgebieden van deze banen en van de mogelijke baan in Hoogeveen. De reisafstanden en -tijden zijn in de derde paragraaf gekwantificeerd. Er wordt afgesloten met een korte conclusie.

2.1 Kunstijsbanen per provincie

Per mei 2016 zijn er in Nederland zestien kunstijsbanen met een 400-meter baan (zie bijlage 2 voor een overzicht).[2] Deze banen zijn ruimtelijk gezien ongelijkmatig over Nederland verdeeld. De meeste banen liggen in Noord-Holland (4) en Noord-Brabant (3) (figuur 2.1). Er zijn drie provincies, waaronder Drenthe, die momenteel niet over een 400-meter kunstijsbaan beschikken.[3]

Figuur 2.1 Aantal 400-meter kunstijsbanen per provincie en aantal 400-meter kunstijsbanen per 1 miljoen inwoners per provincie, 2016

Bron: Databestand SportAanbod (Mulier Instituut, mei 2016), CBS (2016)

[2] In Rotterdam is er in de winterperiode ook een 400-meter baan, maar dit is een tijdelijke schaatshal op sportvelden. In het voorjaar, de zomer en het najaar worden er veldsporten gespeeld. Deze voorziening is daarom niet in de analyse meegenomen. Tevens is bekend dat er initiatieven zijn voor de realisatie van een nieuwe baan in Zoetermeer (TranSportium) en in Almere (locatie Almere poort). Omdat de plannen voor deze banen in de initiatieffase zijn en het niet zeker is dat ze gerealiseerd zullen worden, zijn deze banen hier buiten beschouwing gelaten.

[3] Begin 2016, toen De Bonte Wever nog open was, was die baan in Assen de enige 400-meter kunstijsbaan in Drenthe. Drenthe telde toentertijd 2,0 banen per 1 miljoen inwoners.

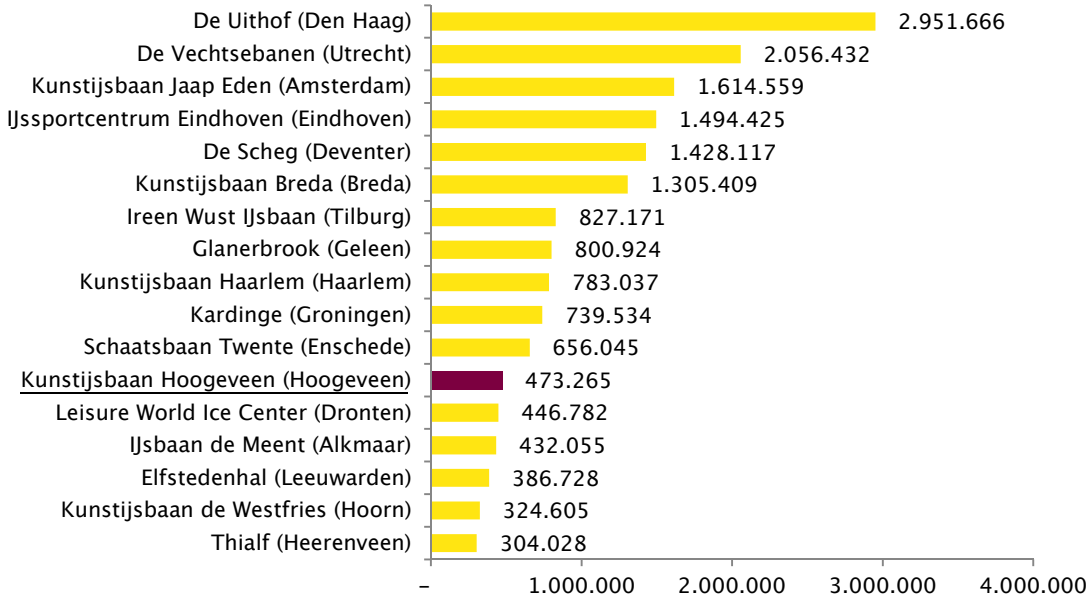
Zetten we het aantal kunstijsbanen af tegen het aantal inwoners van de provincies, dan blijkt dat Friesland en Flevoland het hoogste aantal 400-meter kunstijsbanen per inwoner hebben (figuur 2.1). Friesland telt met twee 400-meter banen in Heerenveen en Leeuwarden 3,1 banen per 1 miljoen inwoners. Flevoland heeft één kunstijsbaan (Dronten) op een relatief laag aantal inwoners, resulterend in 2,5 banen per 1 miljoen inwoners.[4] De provincie Zuid-Holland heeft, als provincie met de meeste inwoners (ruim 3,6 miljoen) één kunstijsbaan en heeft daarmee, op Drenthe, Zeeland en Gelderland na, het laagste aantal banen ten opzichte van het aantal inwoners.

2.2 Marktgebieden

Omvang

Het marktgebied van een kunstijsbaan is het gebied rondom de baan waarvoor geldt dat voor de inwoners in dit gebied de betreffende kunstijsbaan de dichtstbijzijnde is, uitgaande van de afstand over het wegennetwerk.[5] De omvang van het marktgebied van een kunstijsbaan geeft inzicht in de spreiding van de ijsbanen in relatie tot het aantal inwoners. In het marktgebied van de kunstijsbaan in Hoogeveen wonen in 2020 473.000 personen (figuur 2.2). Er zijn elf 400-meter kunstijsbanen in Nederland met een groter marktgebied (waaronder dat van de Uithof dat zes maal zo groot is als van de baan in Hoogeveen) en vijf met een kleiner marktgebied.

Figuur 2.2 Omvang Nederlands marktgebied per kunstijsbaan, aantal inwoners, 2020

[4] Naast de baan in Dronten is er in Biddinghuizen ook een lange buitenijsbaan.

[5] Voor een toelichting op de berekening, zie bijlage 3. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid is in alle gevallen uitgegaan van de Nederlandse markt.

Het marktgebied van de schaatsbanen uit figuur 2.2 heeft betrekking op de Nederlandse markt. Het Duitse marktgebied voor een nieuwe baan in Hoogeveen wordt geraamd op circa 22.400 personen.[6] In totaal bestaat het marktgebied van een mogelijke nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen in 2020 derhalve uit 473.000 + 22.400 = 495.400 personen. In 2030 telt het Nederlands marktgebied bijna 3.000 inwoners minder als gevolg van bevolkingskrimp.

2.3 Reisafstanden en –tijden

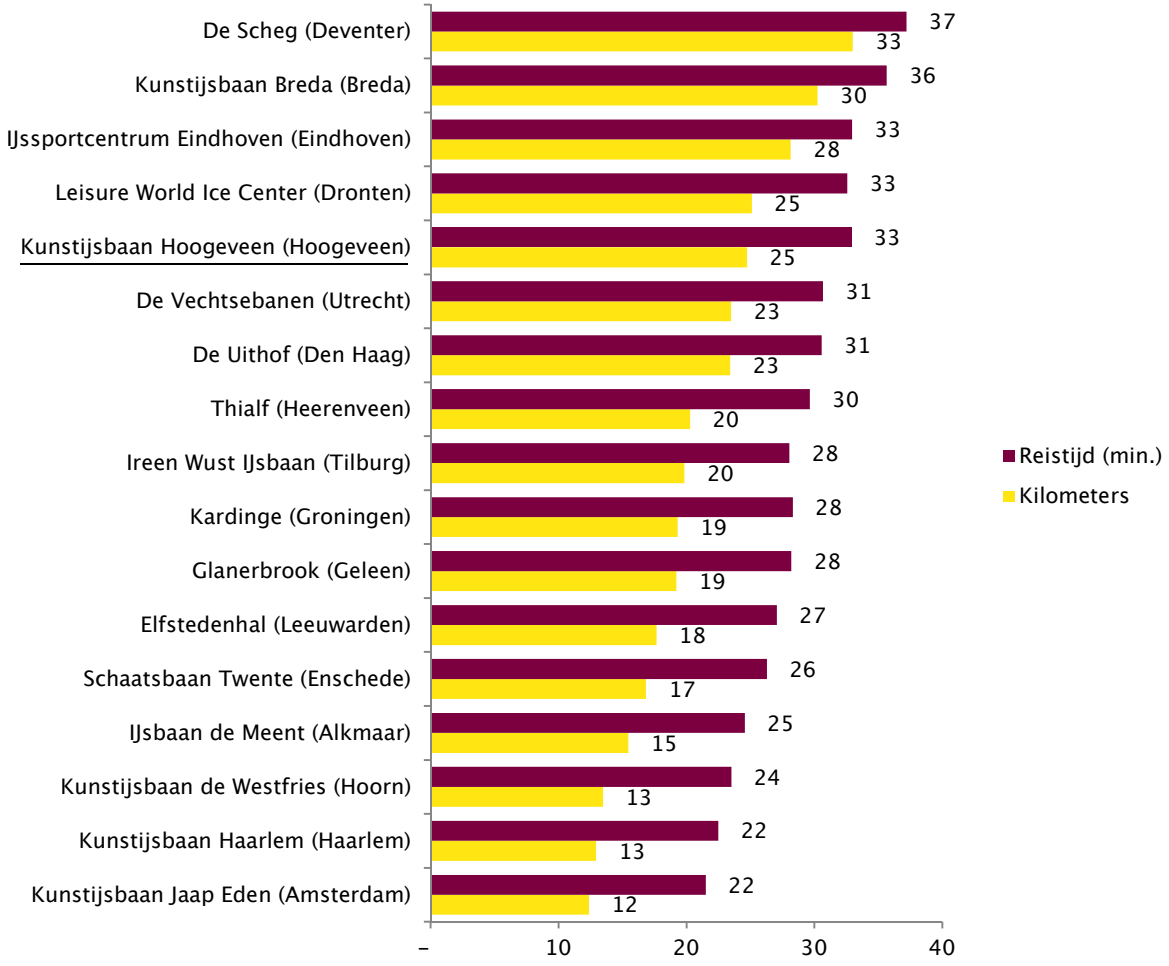
Bij de overweging om een kunstijsbaan te bezoeken wordt door een consument naast het financiële budget (zie paragraaf 6.3) ook het tijdsbudget in ogenschouw genomen. Oftewel: de reistijd en bijbehorende afstand zijn van belang voor het verleiden van schaatsers tot een bezoek aan de baan.[7] De reisafstand en –tijd van de inwoners van het eerder genoemde marktgebied ten aanzien van een nieuwe baan in Hoogeveen bedraagt respectievelijk 25 kilometer en 33 minuten (figuur 2.3). Deze reisafstand en –tijd van de kunstijsbaan in Hoogeveen liggen drie kilometer en drie minuten boven het nationaal gemiddelde.[8] Er zijn vier banen die gekenmerkt worden door een langere reistijd en –afstand en twaalf kennen een kortere reistijd en –afstand.

[6] Dit betreft de Duitse bevolking die binnen een straal van 40 kilometer van Hoogeveen woont.

[7] Voor een toelichting op de berekening, zie bijlage 3. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid is in alle gevallen uitgegaan van de Nederlandse markt.

[8] De gemiddelde afstand naar de dichtstbijzijnde kunstijsbaan is voor een Nederlander 22 kilometer, wat overeenkomt met een reistijd van circa 30 minuten. Volgens de KNSB (2011) wordt de reistijd naar schaatsaccommodaties in Nederland als lang ervaren.

Figuur 2.3 Gemiddelde reisafstand en –duur tot kunstijsbaan, in kilometers en minuten, 2020

2.4 Conclusie

In Nederland zijn, in mei 2016, zestien 400-meter kunstijsbanen. Van alle provincies liggen de meeste banen in Noord-Holland (4). Friesland telt per 1 miljoen inwoners de meeste banen (3,1). Drenthe is in juni 2016 één van de drie provincies zonder kunstijsbaan.

Het marktgebied van de mogelijke kunstijsbaan Hoogeveen bestaat in 2020 uit 495.400 inwoners. De (Nederlandse) inwoners uit het marktgebied van de Hoogeveense baan zijn in 2020 gemiddeld 33 minuten onderweg om een afstand van bijna 25 kilometer naar de baan af te leggen. Dit is in beide gevallen langer dan gemiddeld in Nederland.

3. Deelname aan schaatsen

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk gaan we in op het aantal beoefenaren van schaatsen over de periode 2006-2014. Ook is de deelname aan inlineskaten/skeeleren becijferd. In de tweede paragraaf wordt nader ingezoomd op het aantal beoefenaren in club- of bondsverband. De derde paragraaf gaat in op de ontwikkelingen in het aantal schaatsverenigingen. Waar mogelijk is ingezoomd op Drenthe.

3.1 Deelname

Deelname aan schaatsen en inlineskaten/skeeleren

Wanneer in de winter sneeuw en ijs wordt verwacht, gaan de harten van miljoenen Nederlanders sneller kloppen en worden massaal de schaatsen ondergebonden. Een voormalig KNSB-medewerker verwoordde dit kernachtig: “Je kunt alles proberen om mensen in beweging te krijgen, maar niets werkt beter dan natuurijs.” (Mentink, 1994). Toen in de winter van 2008/2009 voor het eerst sinds lange tijd weer kon worden genoten van sneeuw en ijs, trok 23 procent van de bevolking van 15 jaar en ouder (3,1 miljoen Nederlanders) de schaatsen aan (Romijn & Breedveld, 2009). Maar wat is de ontwikkeling van de schaatsdeelname in de jaren daarvóór en daarna en hoe verhoudt dit zich tot het aantal jaarlijkse ijsdagen?[9]

Van de Nederlandse bevolking van 6 tot en met 79 jaar deed in 2014 drie procent minimaal eens per jaar aan schaatsen (tabel 3.1).[10] Daarbij zien we dat de deelname aan schaatsen door de jaren heen sterk schommelde (6 procent in 2009 en 2012 en 3 procent in 2006-2008 en 2014).[11] Mogelijk is er bij de schaatsdeelname sprake van een onderschatting omdat het aandeel is gebaseerd op schaatsen ‘volgens de regels uit de sportwereld’ waardoor mogelijkerwijs een deel van de recreanten (‘schaatsers in spijkerbroek’) niet is meegerekend. De deelname aan inlineskaten en/of skeeleren (minimaal 1 keer per jaar) liep terug van vier procent in 2006 en 2007, naar drie procent in 2008-2010 en naar twee procent in 2011-2014.

Tabel 3.1 Deelname aan schaatsen en inlineskaten (minimaal 1 keer per jaar), Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar, 2006–2014, in procenten

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Schaatsen	3	3	3	6	4	4	6	4	3
Inlineskaten/skeeleren	4	4	3	3	3	2	2	2	2

Bron: OBiN (bewerking: Mulier Instituut, 2006–2014)

[9] Ook de deelname aan inlineskaten/skeeleren is hierbij meegenomen.

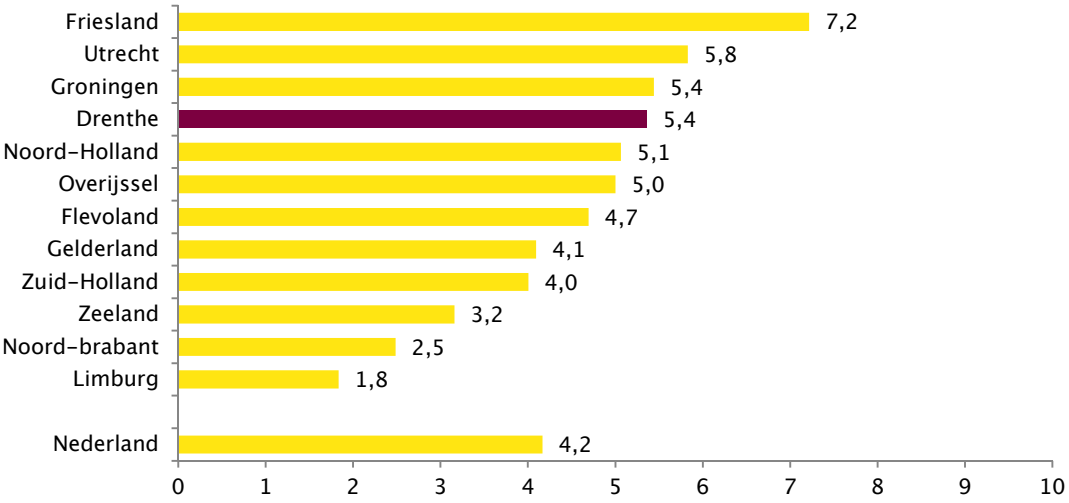
[10] De analyses worden uitgevoerd op data van NOC*NSF en op data van Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN). Dit is een continu uitgevoerde enquête naar onder andere sportparticipatie in Nederland. Jaarlijks worden ruim 11.000 Nederlanders geraadpleegd.

[11] De deelnamecijfers voor 2008 en 2009 in tabel 3.1 komen niet overeen met het percentage schaatsers dat Romijn & Breedveld (2009) becijferden (23%). Dat komt doordat de vraagstelling van het onderzoek waar tabel 3.1 aan ten grondslag ligt, is gericht op sporten ‘volgens de regels uit de sportwereld’. Bij het onderzoek uit 2009 zijn ook schaatsers meegerekend die voor het plezier schaatsten en dat zelf niet hebben beschouwd als een sportactiviteit.

In absolute aantallen schommelde het aantal schaatsers tussen 890.000 (2012) en 370.000 (2007). Het aantal inlineskaters/skeeleraars varieerde van 320.000 (2014) tot 550.000 (2006).

De deelname aan schaatsen verschilt van provincie tot provincie.[12] Friesland spant de kroon: 7,2 procent van de bevolking schaatst minstens eens per jaar. In Drenthe is dat 5,4 procent, ruim boven het Nederlands gemiddelde van 4,2 procent (figuur 3.1).

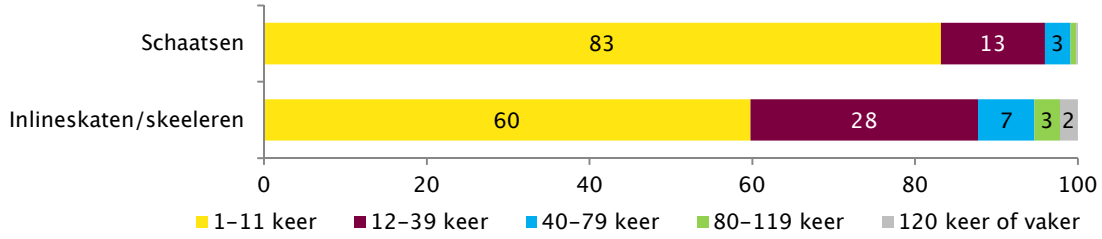
Figuur 3.1 Deelname aan schaatsen (minimaal 1 keer per jaar) naar provincie, Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar, 2010 t/m 2014, in procenten

Bron: OBiN (bewerking: Mulier Instituut, 2006-2014)

Wanneer gekeken wordt naar de frequentie van het beoefenen van deze sporten in de periode 2006-2014, zien we dat met name schaatsen een sport is die relatief vaak incidenteel (83% 1-11 keer per jaar) werd beoefend (figuur 3.2). Van de inlineskaters/skeeleraars deed zes op de tien dit incidenteel (1-11 keer per jaar). Dit is in vergelijking met andere populaire sporten als zwemmen, hardlopen en voetbal een relatief groot aandeel dat incidenteel schaatste dan wel inlineskatete/skeelerde (niet in figuur).

Figuur 3.2 Frequentie deelname van Nederlanders (6 t/m 79 jaar) die minimaal 1 keer per jaar deelnemen aan schaatsen of inlineskaten/skeeleren, 2006-2014, in procenten

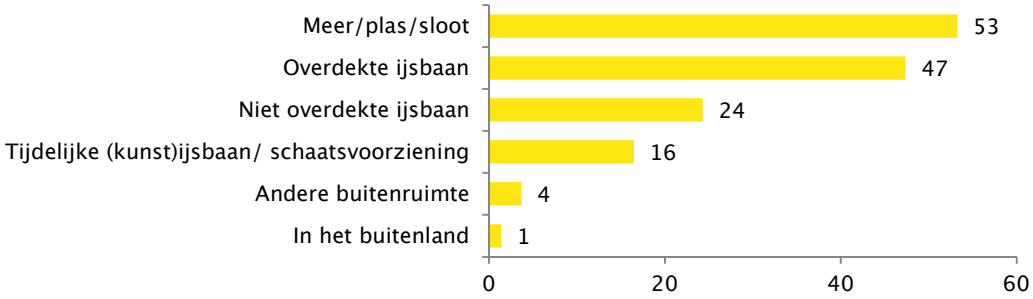
Bron: OBiN (bewerking: Mulier Instituut, 2006-2014)

[12] Teneinde de deelname aan schaatsen op provinciaal niveau inzichtelijk te kunnen maken is het noodzakelijk de metingen van 2010 t/m 2014 bij elkaar op te tellen. De deelname per provincie geldt dus voor die periode als geheel.

Voor vier procent van de Nederlanders van 6 tot en met 79 jaar die in de periode 2006-2014 minimaal 1 keer per jaar aan schaatsen deed, was schaatsen de meest beoefende sport (hoofdsport). De drie meest beoefende andere sporten door personen die schaatsen als hoofdsport beoefenden, waren zwemmen (44%), hardlopen (35%) en fitness (30%).[13] Nauwelijks tot geen inlineskaters/skeeleraars hadden inlineskaten/skeeleren als hoofdsport. Net als bij de schaatsers, werd ook door inlineskaters/skeeleraars zwemmen (43 procent) het vaakst erbij gedaan.

Schaatsen kan op een kunstijsbaan, op een tijdelijke baan in het stads- of dorpscentrum en op meren en sloten. Waar glijdt de Nederlandse schaatser over het ijs en in het bijzonder: hoe populair is de kunstijsbaan?[14] Tussen 2010 en 2014 heeft ruim de helft van de schaatsers op een meer, plas of sloot geschaatst (figuur 3.3). Bijna de helft doet dat op een overdekte ijsbaan en circa een kwart op een niet-overdekte ijsbaan.

Figuur 3.3 Deelname aan schaatsen naar accommodatie/ locatie, Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar (deelname minimaal 1 keer per jaar), 2010 t/m 2014, in procenten

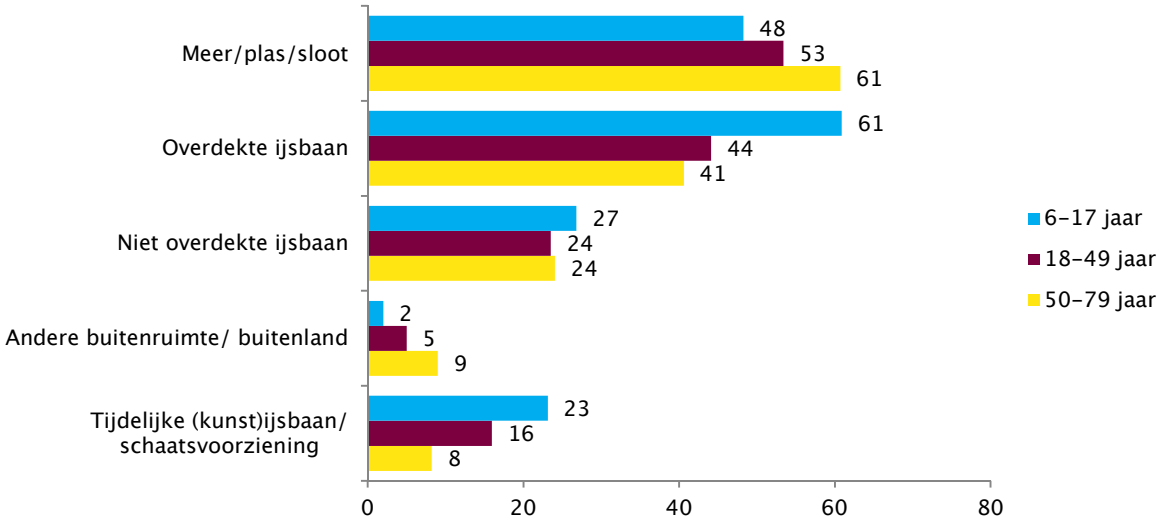
Bron: OBiN (bewerking: Mulier Instituut, 2006–2014)

De schaatsaccommodaties en -locaties genieten een verschillende mate van populariteit onder schaatsers. De jeugd (6-17 jarigen) bezoekt relatief vaak een overdekte ijsbaan (61%). Met respectievelijk 44 en 41 procent is dat aandeel onder 18-49 jarigen en 50-plussers lager (figuur 3.4). Onder mannelijke schaatsers is de animo voor schaatsen op een al dan niet overdekte kunstijsbaan niet anders dan voor mannen (niet in figuur). In het geval van natuurijs (meer, plas, sloot) geldt het omgekeerde: hoe ouder, des te vaker er daar wordt geschaatst. Een tijdelijke schaatsvoorziening, zoals in stadscentra is relatief aanlokkelijk voor de jeugd (23%), wat waarschijnlijk mede samenhangt met de relatief kleine schaatsoppervlakte.

[13] Zwemmen is inclusief aquajogging en aquarobics, maar exclusief waterpolo.

[14] Teneinde accommodatiegebruik inzichtelijk te kunnen maken is het noodzakelijk de metingen van 2010 t/m 2014 bij elkaar op te tellen. Het gebruikt geldt dus voor die periode als geheel. Het is niet mogelijk om resultaten op provincieniveau te rapporteren.

Figuur 3.4 Deelname aan schaatsen per leeftijdsklasse naar accommodatie/ locatie, Nederlandse bevolking 6 t/m 79 jaar (deelname minimaal 1 keer per jaar), 2010 t/m 2014, in procenten

Bron: OBiN (bewerking: Mulier Instituut, 2006-2014)

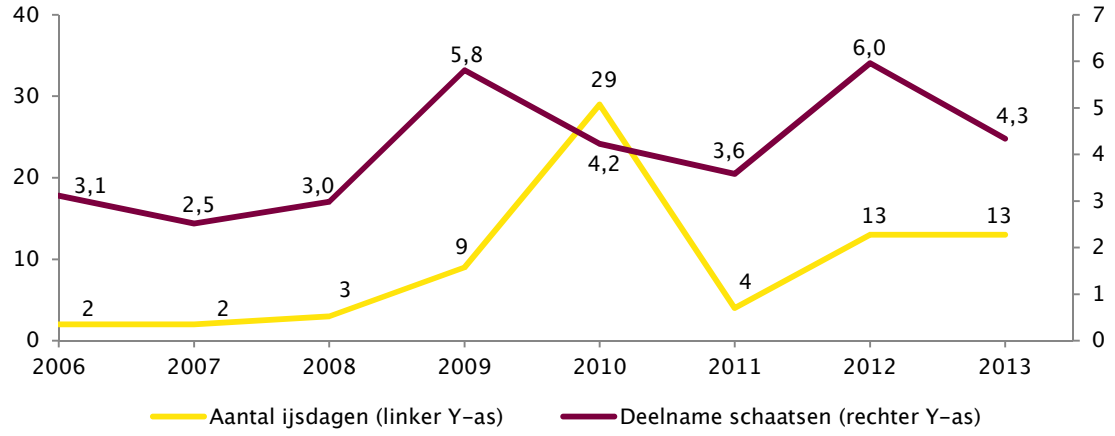
Natuurijs en schaatsdeelname

Wanneer de ontwikkeling van de schaatsdeelname ter sprake komt, wordt wel eens een relatie gelegd met de aanwezigheid van natuurijs in Nederland. Draagt natuurijs wel of niet bij aan het schaatsen op kunstijs, vóór en na de vorstperiode?

Er blijkt sprake van een positieve correlatie tussen het aantal ijsdagen en de schaatsdeelname: naarmate er meer ijsdagen in een jaar zijn, wordt er meer geschaatst (figuur 3.5). [15]

[15] Een ijsdag is volgens CBS en PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) een dag waarbij de maximumtemperatuur lager dan 0 graden Celsius is. De correlatiecoëfficiënt bedraagt 0,47. Deze waarde kan liggen tussen -1 en +1. Een negatieve correlatie wijst op een negatief verband en een positief cijfer op een positief verband. Een correlatiecoëfficiënt van 0 betekent dat er geen correlatie is (R^2 deelname = 0,3534, R^2 ijsdagen = 0,2424). Een positieve correlatie betekent niet dat er per definitie sprake is van een oorzakelijk verband tussen het aantal ijsdagen en de schaatsdeelname. De data bieden geen inzicht in het soort ijs waarop geschaatst wordt (natuur- of kunstijs) en de timing van schaatsen (tijdens ijsdagen of op andere dagen in het jaar).

Figuur 3.5 Schaatsdeelname (Nederlanders van 6 t/m 79 jaar, minimaal 1 keer per jaar) en aantal ijsdagen in 2006–2013, in procenten en aantallen

Bron: OBiN (2014), CBS/PBL, bewerking Mulier Instituut

Het aantal ijsdagen en de schaatsdeelname loopt niet exact met elkaar gelijk. In 2009 was er bijvoorbeeld een 'piek' in de deelname aan schaatsen, terwijl een 'piek' van het aantal ijsdagen in 2010 plaatsvond. Mogelijk hangt dit samen met de mate van vorst (bij de indicator 'ijsdag' wordt geen onderscheid gemaakt tussen matige en strenge vorst) en al dan niet aaneengesloten ijsdagen.

Het antwoord op de vraag of een periode van natuurijs stimulerend werkt op de schaatsdeelname op kunstijs als de vorst uit de grond is, is niet eensluidend. Onderzoek van Romijn & Breedveld (2009) – uitgevoerd na de periode van natuurijs in december 2008 tot en met januari 2009 – wees uit dat exploitanten van kunstijsbanen verschillende effecten op het aantal bezoeken constateerden. De exploitant van de ijshal in Leeuwarden gaf bijvoorbeeld na de vorstperiode aan dat de periode van strenge vorst werd gevolgd door een rustige periode op de kunstijsbaan ('schaatsmoeheid'). Daar staat de ervaring van de exploitant in Twente tegenover die wijst op hoge animo na de vorstperiode omdat 'het schaatsgevoel weer terug is'.

3.2 Deelname in georganiseerd verband

Ontwikkeling 2005–2014

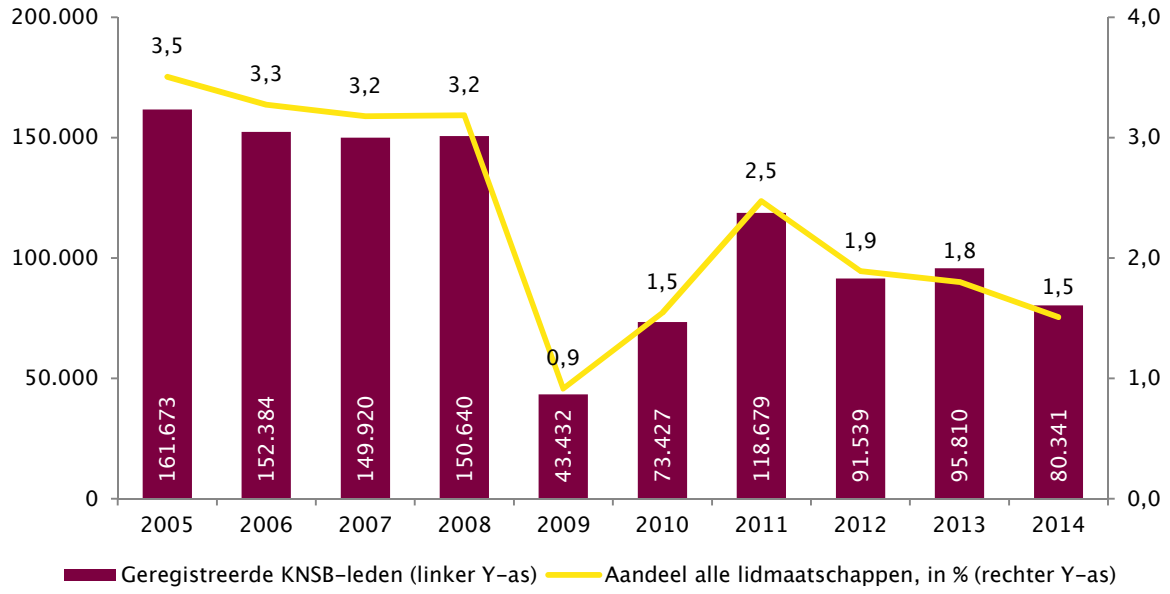
Waar in de vorige paragraaf de totale deelname aan schaatsen aan bod kwam, gaat het in deze paragraaf om de georganiseerde deelname. Hieronder worden de bij de KNSB geregistreerde leden verstaan. De KNSB is de nationale sportbond voor schaatsen en inlineskaten/skeeleren.

De afgelopen tien jaar is het geregistreerde ledental van de KNSB ongeveer gehalveerd: van circa 162.000 leden in 2005 tot ruim 80.000 in 2014 (figuur 3.6). Deze ontwikkeling vond niet gelijkmatig plaats: er was een dip in 2009, waarna het ledental in de navolgende jaren toenam. De groei in 2010 is

mede veroorzaakt door het opgaan van de Skate Bond Nederland (SBN) in de KNSB per 1 januari 2010 en een wijziging in het contributiestelsel van de bond.[16]

Net als het aantal KNSB-leden is ook het KNSB-aandeel van alle lidmaatschappen van de Nederlandse sportbonden tezamen gekrompen. Was het KNSB-aandeel in 2005 nog 3,5 procent, in 2014 was dat 1,5 procent (figuur 3.6).

Figuur 3.6 Aantal geregistreerde leden Koninklijke Nederlandse Schaatsenrijders Bond (KNSB) in de periode 2005-2014

Bron: NOC*NSF Ledentallen (2016), bewerking Mulier Instituut

Volgens de registraties van sportkoepel NOC*NSF was 61 procent van de geregistreerde KNSB-leden man (66% bij alle bonden tezamen) en negen procent jonger dan 18 jaar (32% bij alle bonden tezamen) (niet in figuur). Ten opzichte van het totaal aantal georganiseerde sporters zijn mannen onder KNSB-leden enigszins ondervertegenwoordigd en junioren ruim ondervertegenwoordigd.

Gewesten

Wat is het beeld van de spreiding van leden van de KNSB over de gewesten die de bond onderscheidt? De KNSB beschikt niet over een accuraat beeld van alle leden omdat niet alle verenigingen en gewesten ledentallen en ledengegevens aan de bond doorgeven.[17] Wat betreft het totaal aantal leden per gewest hanteren we schattingen van de bond. Van elke licentiehouder is wel geregistreerd tot welk gewest de betreffende persoon behoort.

[16] Navraag bij de KNSB leert dat de grillige ontwikkeling in figuur 3.6 volgens de bond wordt veroorzaakt door natuurijs en ledenregistraties.

[17] Het totaal aantal leden van de KNSB in tabel 3.2 wijkt daarom af van het aantal in figuur 3.6 omdat in figuur 3.6 alleen de leden zijn opgenomen waarvan bij de KNSB de naam geregistreerd is.

Kijkend naar het marktgebied van een mogelijke kunstijsbaan in Hoogeveen (zie voorgaand hoofdstuk) zijn de KNSB-gewesten Drenthe en Overijssel het meest interessant.[18] Uit die regio's zullen de meeste bezoekers komen. Drenthe en Overijssel telden in 2015 respectievelijk 458 licentiehouders (4% van alle licentiehouders) en 1.441 licentiehouders (11%) (tabel 3.2). Dat is relatief veel want drie procent van de Nederlandse bevolking woont in Drenthe en zeven procent in Overijssel.

Drenthe en Overijssel telden in 2015 naar schatting van de KNSB respectievelijk 10.000 (6% van alle leden) en 17.000 leden (10%) (tabel 3.2). Wederom afgaand op het aandeel van de Nederlandse bevolking dat in Drenthe en Overijssel woont is dat relatief veel.

Tabel 3.2 Licentiehouders en totaal leden KNSB naar gewest, in aantallen en procenten, 2015

	Licentiehouders		Totaal leden (schatting KNSB)[a]	
	Aantal	%	Aantal	%
Drenthe	458	4	10.000	6
Friesland	1.633	13	26.000	15
Gelderland	936	7	12.000	7
Groningen	570	4	12.000	7
Noord-Holland/Utrecht	4.559	35	63.000	36
Overijssel	1.441	11	17.000	10
Zuid (Brabant, Limburg, Zeeland)	1.236	10	8.000	5
Zuid-Holland	2.076	16	29.000	16
Totaal[b]	12.909	100	177.000	100

Bron: KNSB (2015), bewerking Mulier Instituut

[a] Er is sprake van een schatting omdat de bond geen compleet overzicht heeft van alle leden.

[b] Er bestaat geen gewest Flevoland. De schaatsers die daar woonachtig zijn, zijn gekoppeld aan Friesland, Overijssel, Gelderland of Noord-Holland/Utrecht.

Eerder in dit hoofdstuk (tabel 3.1) is gebleken dat circa drie procent van de Nederlanders in 2014 minimaal 1 keer heeft geschaatst. Dit komt in absolute aantallen neer op ruwweg 410.000 personen. Afgezet tegen het geschatte aantal KNSB-leden van 177.000, is ongeveer 43 procent van de mensen die minimaal 1 keer per jaar schaatst lid van de KNSB.

3.3 Verenigingen

Schaatsverenigingen en -stichtingen

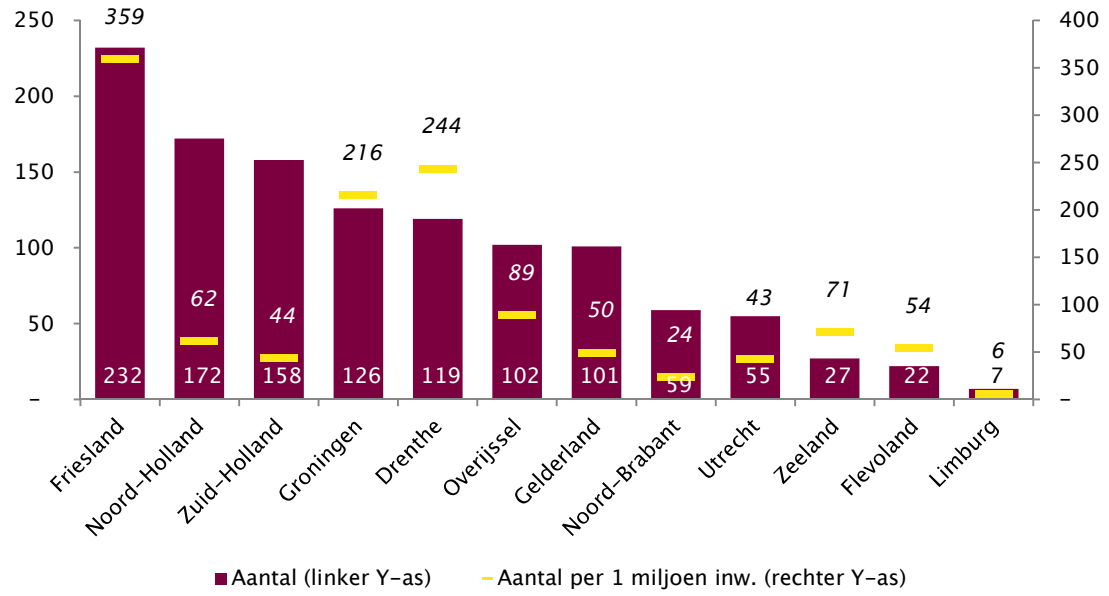
Het aantal schaatsverenigingen en stichtingen in een regio fungeert als een indicator voor de mate waarin de schaatssport in dat gebied 'leeft'. Gegevens van de Kamer van Koophandel wijzen uit dat er in Nederland in 2015 1.180 schaatsverenigingen en -stichtingen bestonden.[19] Dit betreft vier procent van

[18] Er bestaat geen gewest Flevoland. De schaatsers die daar woonachtig zijn, zijn gekoppeld aan Friesland, Overijssel, Gelderland of Noord-Holland/Utrecht.

[19] Aan de hand van registraties van de Kamer van Koophandel wordt inzicht verstrekt in het aantal verenigingen en stichtingen dat actief is in de schaatssport. Stichtingen zijn bijvoorbeeld actief rond de organisatie van evenementen. De Kamer van Koophandel registreert voor een vereniging en een stichting geen tak van sport. De koppeling van een sporttak aan een vereniging of stichting is door het Mulier Instituut gedaan.

alle sportverenigingen en -stichtingen in Nederland. Wanneer de provincies in ogenschouw worden genomen blijkt dat er in Friesland veruit de meeste schaatsverenigingen en stichtingen zijn (232) en in Limburg de minste (7) (figuur 3.7).

Figuur 3.7 Schaatsverenigingen en -stichtingen per provincie, in absolute aantallen, 2015

Bron: Kamer van Koophandel registraties (2015), bewerking Mulier Instituut

In Drenthe zijn er 119 schaatsverenigingen en -stichtingen, wat gezien de bevolkingsomvang in de provincie veel is: na Friesland zijn er in Drenthe naar rato van het aantal inwoners de meeste schaatsverenigingen en stichtingen (244 per 1 miljoen inwoners) (figuur 3.7). De KNSB herkent dit beeld, volgens de bond zijn er in Drenthe veel natuurijsclubs met veel leden ('elke inwoner van het dorp is lid'). De KNSB geeft ook aan dat er in Drenthe 'slechts enkele actieve schaatsverenigingen met trainingsgroepen zijn' (KNSB, 2016).

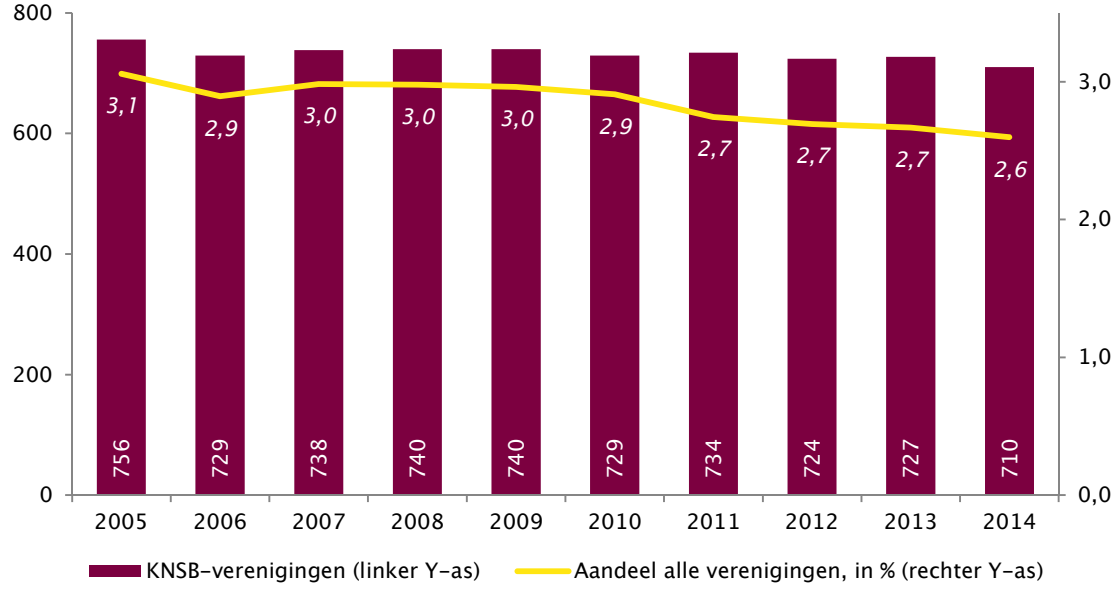
In Overijssel zijn er met 102 schaatsverenigingen en -stichtingen zeventien minder dan in Drenthe. Met 89 schaatsverenigingen en -stichtingen per 1 miljoen inwoners zit Overijssel lager dan Drenthe, maar nog wel hoger dan het landelijk gemiddelde (69).

KNSB-verenigingen

Nadat gekeken is naar alle schaatsverenigingen en -stichtingen zoomen we nu in op een segment van die organisaties, namelijk de schaatsverenigingen die zijn aangesloten bij de KNSB. Het aantal verenigingen dat is aangesloten bij de KNSB is de afgelopen jaren gedaald van 756 in 2005 tot 710 in 2014. Het aandeel van de KNSB-verenigingen binnen alle sportverenigingen in Nederland daalde eveneens, van 3,1 procent in 2005 tot 2,6 procent in 2014 (figuur 3.8).[20]

[20] De KNSB wilde deze gegevens niet op Gewest- of provincieniveau verstrekken.

Figuur 3.8 Aantal verenigingen Koninklijke Nederlandse Schaatsenrijders Bond (KNSB), 2005-2014

Bron: NOC*NSF (2015), bewerking Mulier Instituut

3.4 Conclusie

Van de Nederlandse bevolking van 6 tot en met 79 jaar deed in 2014 drie procent minimaal eens per jaar aan schaatsen, in eerdere jaren was dit wel eens enkele procentpunten hoger. In Drenthe schaatst ruim vijf procent van de bevolking. Voor vier procent van de Nederlanders van 6 tot en met 79 jaar die in de periode 2006-2014 minimaal 1 keer per jaar aan schaatsen deed, was schaatsen de meest beoefende sport. Bijna de helft van de Nederlandse schaatsers schaatste op een overdekte ijsbaan en circa een kwart op een niet-overdekte ijsbaan.

Drenthe en Overijssel telden in 2015 respectievelijk 458 (4% van alle licentiehouders) en 1.441 licentiehouders (11%). Dat is relatief veel want drie procent van de Nederlandse bevolking woont in Drenthe en zeven procent in Overijssel. De twee provincies telden in 2015 respectievelijk 10.000 (6% van alle leden) en 17.000 leden (10%). Wederom afgaand op het aandeel van de Nederlandse bevolking dat in Drenthe en Overijssel woont is dat relatief veel.

In Drenthe zijn er 119 schaatsverenigingen en -stichtingen, wat gezien de bevolkingsomvang in de provincie veel is: na Friesland zijn er in Drenthe naar rato van het aantal inwoners de meeste schaatsverenigingen en stichtingen (244 per 1 miljoen inwoners).

4. Evenementen en imago

Nederland kent een rijk aanbod van schaatsevenementen. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt het aanbod van schaatsevenementen in beeld gebracht. Daarbij is aandacht voor alle vormen van schaatsen, waaronder ook kunsttijden en shorttrack. De interesse om deze evenementen te volgen is het onderwerp van de tweede paragraaf. Tevens is er aandacht voor de economische impact die schaatsevenementen teweeg brengen. Vervolgens wordt in de derde paragraaf het imago van de schaatssport beschreven. Met een conclusie wordt het hoofdstuk afgesloten.

4.1 Aanbod

Aantal sportevenementen

In 2014 werden in Nederland in totaal 690 sportevenementen georganiseerd, waarvan bij 25 evenementen (4%) de schaatssport centraal stond (tabel 4.1).[21] Daarvan waren vijftien evenementen gericht op schaatsen, shorttrack en/of kunstrijden en tien evenementen op inlineskaten en/of skeeleren.

Tabel 4.1 Sportevenementen naar sporttak, in absolute aantallen en procenten, 2014

	Aantal	Aandeel (%)
Schaatsen/shorttrack/kunstrijden	15	2
Inlineskaten/skeeleren	10	1
Totaal schaatssport	25	4
Andere sport	665	96
Totaal sportevenementen in Nederland in 2014	690	100

Bron: Respons (2015), bewerking Mulier Instituut

Van de 25 schaatssportevenementen vonden er twee in Drenthe plaats.[22] Vanuit het perspectief dat in Drenthe drie procent van de Nederlandse bevolking woont is dat relatief veel (tabel 4.2). In Overijssel was er één schaatsevenement, wat gezien kan worden als onder *fair share*.[23]

[21] Aantal gebaseerd op een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de grootste sportevenementen van Nederland uitgevoerd door onderzoeksbureau Respons, getiteld de Sport Evenementen Monitor. In de monitor worden alle publieksevenementen die in de categorie sport vallen meegenomen. De Sport Evenementen Monitor focust op de niet-reguliere sportevenementen. Competitiewedstrijden (profs, semi-profs en amateurs) worden derhalve niet in de Sport Evenementen Monitor opgenomen. Dat geldt ook voor voetbalwedstrijden in de eredivisie en eerste divisie en de wedstrijden om de KNVB-beker. Voor breedtesportevenementen is een ondergrens van 5.000 bezoeken aangehouden (Hover et al., 2014).

[22] WK IJsspeedway (bureau Respons heeft dit evenement tot de schaatssport gerekend) en de NK skeeleren op de baan.

[23] De Nederlandse Studentenkampioenschappen allround schaatsen.

Tabel 4.2 Aantal sportevenementen voor de schaatssport uitgesplitst naar provincie, 2014

	Aantal	Aandeel (%)
Drenthe	2	8
Flevoland	1	4
Friesland	4	16
Gelderland	1	4
Groningen	–	–
Limburg	–	–
Noord-Brabant	–	–
Noord-Holland	6	24
Overijssel	1	4
Utrecht	1	4
Zeeland	–	–
Zuid-Holland	7	28
Landelijk[a]	2	8
Totaal	25	100

Bron: Respons (2015), bewerking Mulier Instituut

[a] Indien een evenement over meer dan één provincie is gespreid.

De schaatsevenementen met een internationale uitstraling worden in Friesland (Thialf) georganiseerd, zoals de ISU World Cup schaatsen. In Noord-Holland en Zuid-Holland vinden schaatsevenementen met een (meer) nationale uitstraling plaats, zoals de NK shorttrack en de Challenge Cup (kunstrijden).

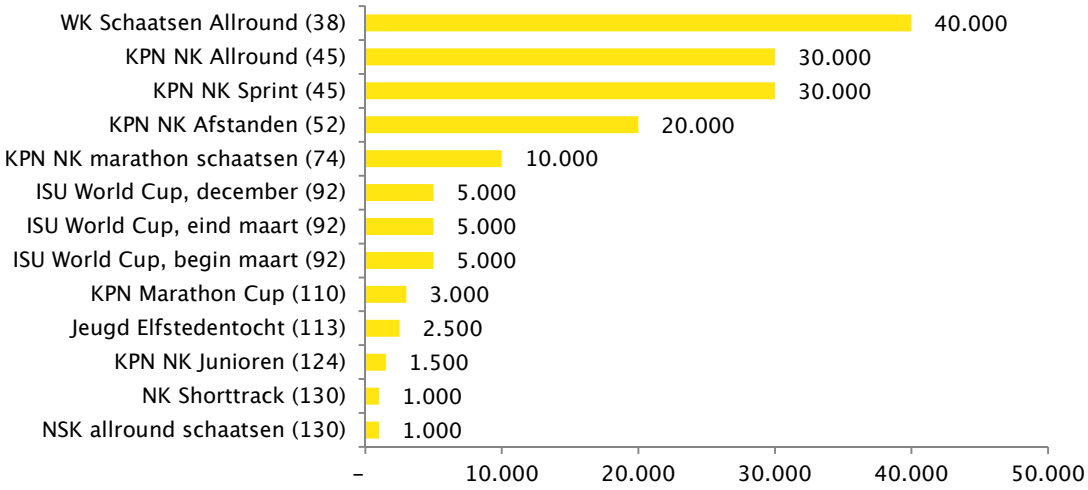
4.2 Vraag

Sportevenementen: bezoeken en bekijken op televisie

Ofschoon topsport(evenementen) in het huidige concept van de baan in Hoogeveen niet aan de orde zijn, wordt in deze paragraaf kort ingegaan op de belangstelling van de Nederlandse bevolking voor schaatsevenementen. Het bezoeken van sportevenementen is in Nederland populair. Per jaar bezoeken vier op de tien volwassen Nederlanders wel eens live een sportevenement, als deelnemer of als toeschouwer. Dat zijn 5,2 miljoen personen die samen 77 miljoen bezoeken afleggen en daarbij ongeveer 1 miljard euro uitgeven (13% van alle uitgaven aan sport) (Hover et al., 2014).

Tot de top-100 van best bezochte sportevenementen in 2014 behoren volgens Respons acht (top)schaatsevenementen (figuur 4.1). De WK schaatsen allround dat in 2014 in Heerenveen werd georganiseerd was goed voor 40.000 bezoeken. 93 procent van de bezoekers van de WK afstanden in Heerenveen in 2012 kwam niet uit Friesland (Van den Heuvel & Slender, 2012). Veertien procent van de bezoekers kwam uit Friesland of Groningen. Het is duidelijk dat veel bezoekers van buiten Friesland (reis)tijd investeerden om de WK te bezoeken.

Figuur 4.1 Bezoeken schaatsevenementen 2014, in absolute aantallen (tussen haakjes op Y-as de positie van het evenement in de ranking van best bezochte sportevenementen)

Bron: Respons, bewerking Mulier Instituut

Schaatsen kan niet alleen live worden aanschouwd, ook de televisie (en internet) biedt de mogelijkheid om wedstrijden te volgen en te beleven. Schaatsen is een sport met een hoge kijkdichtheid (evenals wielrennen, voetbal, autosport en tennis) (Romijn & Breedveld, 2009).

In het (olympisch) jaar 2014, toen de Spelen in Sotsji plaatsvonden (en de WK voetbal in Brazilië) waren 22 van de 100 best bekeken televisieprogramma's schaatsprogramma's. De best bekeken schaatsuitzending van dat jaar was de Olympische vijf kilometer.[24] Met name de Olympische Winterspelen trekken veel Nederlandse schaatsliefhebbers naar de televisie. In het voor wintersporten niet-Olympische jaar 2013 telde de top-100 best bekeken televisieprogramma's zes schaatsprogramma's (o.a. EK en WK Allround).

Economische impact

De aandacht voor sportevenementen, met name het bezoek daaraan, leidt tot een economische impact in de regio waar het evenement heeft plaatsgevonden. De economische impact geeft weer tot hoeveel extra bestedingen een sportevenement in een regio heeft geleid.[25] Onderzoeken wijzen uit dat de economische impact van schaatsevenementen (en inlineskate-evenementen) kunnen resulteren in een miljoenenimpuls.[26]

[24] De best bekeken sportuitzending in 2014 was de halve finale van de WK voetbal tussen Nederland en Argentinië (ruim 9 miljoen kijkers).

[25] Voor de sterktes en zwaktes van een economische impactberekening van sportevenementen, zie Hover et al., 2014.

[26] Hierbij is uitgegaan van studies die zijn uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP). Voor informatie over de WESP-richtlijnen en publicaties, zie www.evenementenevaluatie.nl.

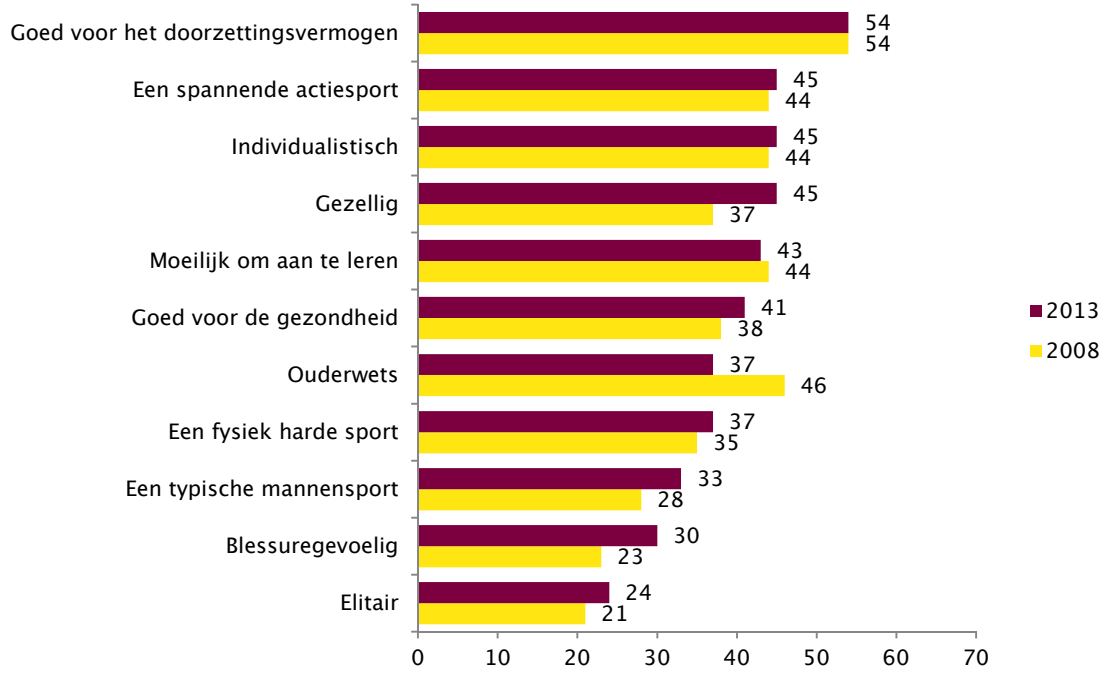
De WK afstanden in 2012 in Thialf leidde tot 2,1 miljoen euro aan additionele uitgaven in Friesland (Van den Heuvel & Slender, 2012). Dit betekent dat dit bedrag zonder de WK niet in de provincie uitgegeven zou zijn. De EK inlineskaten leverde de provincie Flevoland ruim 127.000 euro op (Van der Sluis & Boers, 2014).

4.3 Imago

Het aanschouwen van sport, zoals in groten getalen bij sportevenementen het geval is (live of via televisie of online) heeft invloed op de attitude van Nederlanders tegen opzichte van een sport. Een attitude (of houding) is een predispositie van een individu ten opzichte van een object of stimulus (Kotler et al., 2003). Een imago is een beeld dat over een object of stimulus bestaat, zoals dat in de geest van individuen is gevormd (De Pelsmacker & Van Kenhove, 2002). De termen attitude en imago beschrijven dus een gelijkaardig concept, maar vanuit een ander standpunt bekeken: een individu heeft een attitude en een object (zoals een sporttak) heeft een imago. Een imago is voor een potentiële consument van belang bij zijn afwegingen om al dan niet tot consumptie over te gaan. Dat gaat ook op voor het beoefenen van en het kijken naar een sport(evenement) (Hover & De Jong, 2011).

Schaatsen wordt door de Nederlandse bevolking met name gezien als een sport die goed is voor het doorzettingsvermogen (54%) (figuur 4.2). Ook worden de aspecten ‘spannende actiesport’ (45%) en ‘individualistisch’ (45%) vaak met schaatsen in verband gebracht. De schaatssport wordt niet als elitair (24%) en blessuregevoelig (30%) beschouwd. Tussen 2008 en 2013 zijn weinig verschillen opgetreden, behalve dat schaatsen door minder Nederlanders als ouderwets wordt beschouwd (46%-37%). De oorzaak hiervan is niet duidelijk.

Figuur 4.2 Passendheid imago-aspecten schaatsen, Nederlandse bevolking 15-80 jaar, in procenten

Bron: Sportersmonitor 2008 & Nationaal Sportonderzoek 2013, bewerking Mulier Instituut

4.4 Conclusie

In Nederland werden in 2014 690 sportevenementen georganiseerd, waarvan 25 schaatssportevenementen. Van de 25 schaatssportevenementen vonden er twee in Drenthe plaats, wat – afgaand op de bevolkingsomvang van de provincie - relatief veel is. Een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen biedt nieuwe mogelijkheden voor de organisatie van schaatsevenementen (en economische en sociale impact), al stellen schaatsevenementen met internationale uitstraling eisen aan het voorzieningenniveau.

Dat tot de top-100 van best bezochte sportevenementen in 2014 8 (top)schaatsevenementen behoren, bewijst dat schaatssportevenementen ook publiek trekken. De WK Schaatsen allround was goed voor 40.000 bezoeken. Schaatsen is daarnaast een sport met een hoge kijkdichtheid. In 2014, toen de Spelen in Sotsji plaatsvonden, waren 22 van de 100 best bekeken televisieprogramma's schaatsprogramma's.

Schaatsen wordt door de Nederlandse bevolking beschouwd als een sport die goed is voor het doorzettingsvermogen. De schaatssport wordt niet als elitair en blessuregevoelig beschouwd.

5. Attitude en bezoekintentie lokale bevolking

De wijze waarop de bevolking van de regio Hoogeveen en tien gemeenten in de regio aankijkt tegen een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen is het onderwerp van dit hoofdstuk. De eerste paragraaf handelt over sport- en schaatsdeelname.[27] In de tweede paragraaf wordt ingegaan op de bezoekintentie. De gewenste voorzieningen en de houding van de bevolking ten aanzien van een investering van publieke middelen is het onderwerp van de derde paragraaf. Tot besluit is er een conclusie. Achtergrondinformatie over dit onderzoek staat in bijlage 1.

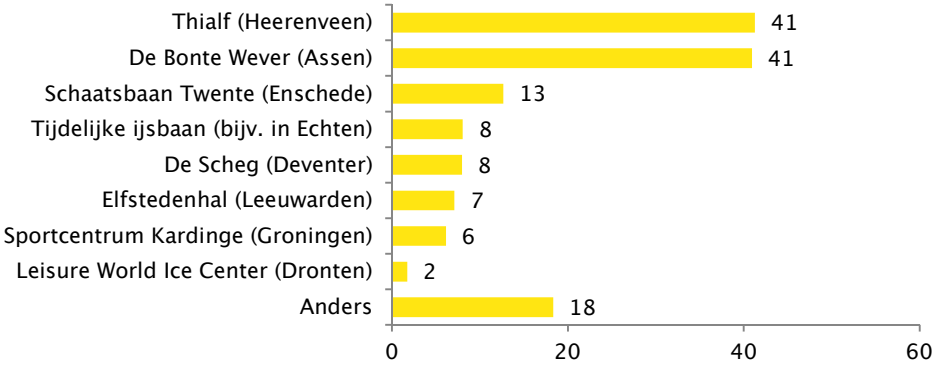
5.1 Schaatsen in regio Hoogeveen

Bijna driekwart van de inwoners van de regio Hoogeveen doet minstens eens per jaar aan sport. Dat is ongeveer gelijk aan het Nederlands gemiddelde. Acht procent van de inwoners heeft in de afgelopen twaalf maanden minstens een keer geschaatst. Dat is hoger dan het nationaal gemiddelde van drie procent (zie paragraaf 3.1), wat suggereert dat er in de regio Hoogeveen meer wordt geschaatst dan in de rest van Nederland.

Vrijwel alle schaatsdeelname betreft recreatief schaatsen (93%), al komen langebaan- en kortbaanschaatsen, kunstrijden en marathonschaatsen ook voor (respectievelijk 17%, 4% en 3%). Voor tien procent van de schaatsers was schaatsen de meest beoefende sport, wat eveneens hoger lijkt te liggen dan het nationaal gemiddelde van vier procent (paragraaf 3.1). Men schaatst met name met gezinsleden (48%) en vrienden en/of buren (48%). Wat betreft het schaatsverband blijkt 52 procent alleen te schaatsen, wat met name geldt voor degenen die relatief vaak de ijzers onder binden.

Waar hebben de schaatsers uit de regio Hoogeveen de afgelopen twaalf maanden geschaatst? Ruim vier op de tien deden dat in Thialf (figuur 5.1). Eenzelfde aandeel schaatste bij De Bonte Wever. Circa één op de acht reisde af naar Enschede (Schaatsbaan Twente) en minder dan één op de tien naar Deventer (De Scheg). Op basis van deze resultaten is te verwachten dat van de bestaande 400-meter banen met name Thialf als gevolg van nieuwbouw in Hoogeveen druk op het aantal (recreatieve) bezoeken zal ervaren.

Figuur 5.1 Bezoek schaatsbanen door schaatsende inwoners van regio Hoogeveen, in procenten

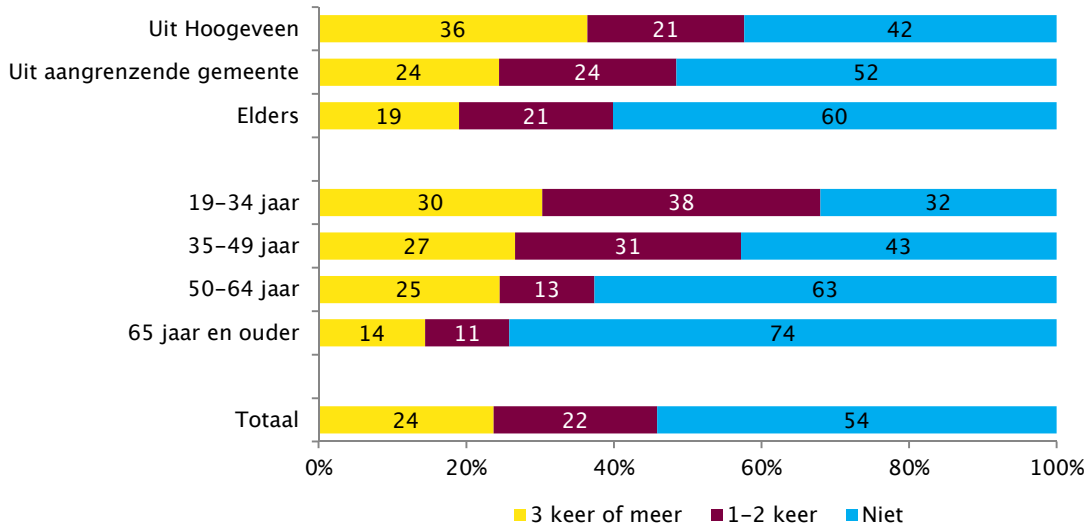
[27] De resultaten van paragraaf 5.1 zijn indicatief vanwege het aantal schaatsers in de steekproef (n=54).

5.2 Bezoekintentie nieuwe kunstijsbaan

Twee derde van de inwoners van de regio Hoogeveen vindt dat er (ergens) in Drenthe een 400-meter kunstijsbaan moet zijn. Dit impliceert dat deze groep vindt dat er na het sluiten van De Bonte Wever een nieuwe baan in de provincie dient te komen. Gezien de doelgroep van het onderzoek, inwoners van de regio Hoogeveen, is het niet verbazingwekkend dat een ruime meerderheid (58%) Hoogeveen de beste locatie vindt voor een nieuwe 400-meter baan in de provincie. Onder Hoogeveners is dit aandeel 92 procent. Zestien procent geeft de voorkeur aan Emmen en dertien aan de provinciale hoofdstad.

De vraag dringt zich op hoeveel animo er concreet is voor een bezoek aan een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen. Bijna de helft van de inwoners van de regio Hoogeveen geeft aan in de periode oktober tot en met maart minstens een maal een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen te bezoeken (figuur 5.2). Ruim een vijfde van alle inwoners is voornemens in die periode één of twee keer te gaan en bijna een kwart gaat drie keer of meer.

Figuur 5.2 Bezoekintentie nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen, in procenten

Met het klimmen der jaren neemt de animo om te gaan schaatsen op een nieuwe kunstijsbaan af. Onder 19-34 jarigen is ruim twee derde van plan naar de baan af te reizen, onder 65-plussers is dit afgenomen naar ruim een kwart (figuur 5.2). Deze resultaten stroken met uitkomsten van het nationaal bevolkingsonderzoek (zie paragraaf 3.1).

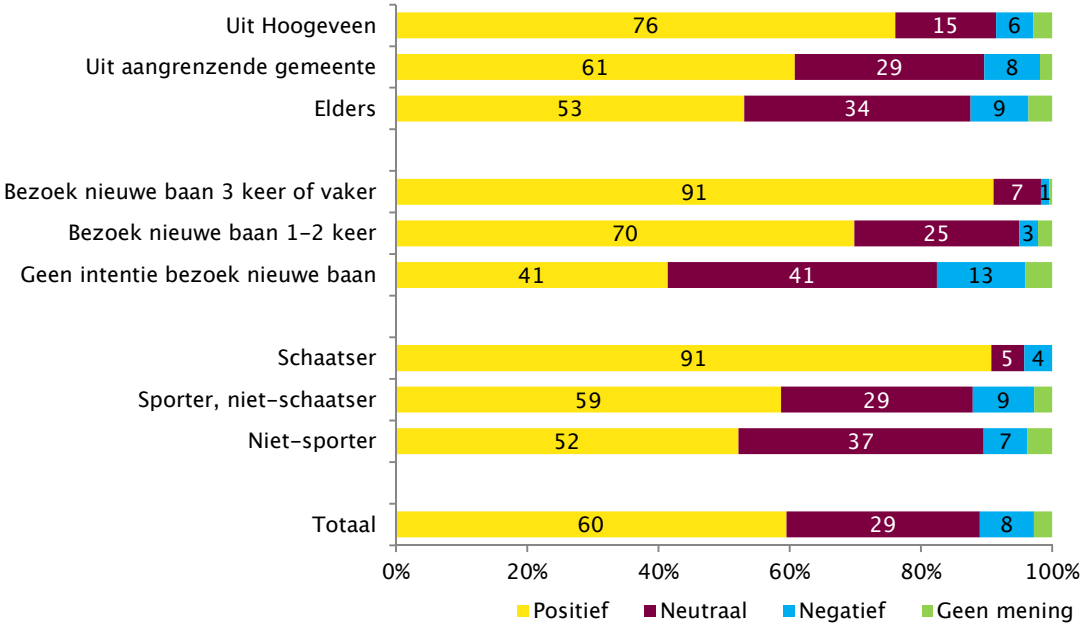
Tevens leert het onderzoek dat naarmate de afstand tot Hoogeveen toeneemt, de bezoekintentie afneemt. In Hoogeveen is het animocijfer 58 procent, in de aangrenzende gemeenten 48 procent en elders is dat veertig procent (figuur 5.2).[28]

[28] De aangrenzende gemeenten zijn De Wolden, Midden-Drenthe, Westerveld, Coevorden en Hardenberg. Tot 'Elders' zijn gerekend: Emmen, Meppel, Staphorst, Dalfsen en Ommen.

De inwoners van de regio Hoogeveen zijn bereid gemiddeld 30 minuten te reizen naar een nieuwe 400-meter kunstijsbaan.[29] De bereidheid om (reis)tijd te investeren is onder incidentele schaatsers lager dan onder degenen die frequent gaan (niet in figuur).

Naast de bezoekintentie is ook gemeten wat de houding van de inwoners van de regio Hoogeveen is ten aanzien van een nieuwe baan nabij het centrum van Hoogeveen. Die is overwegend positief: zes op de tien is positief, bijna drie op de tien is 'neutraal' en acht procent is negatief (figuur 5.3).

Figuur 5.3 Attitude jegens nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen, in procenten

Onder inwoners van de gemeente Hoogeveen is de houding tegenover de nieuwe baan positiever dan in de aangrenzende gemeenten. Ook is de houding positiever onder degenen die aangeven de baan drie keer of vaker te bezoeken dan onder de groep die niet van plan is de baan te bezoeken. Opmerkelijk is dat ruim de helft van de inwoners van de regio Hoogeveen niet van plan is de baan te bezoeken (figuur 5.2) en ruim acht op de tien personen van deze 'ongeïnteresseerde groep' positief of neutraal tegenover de nieuwe baan staat. Dit fenomeen is in de sportsector bekend en wordt geduid met de term *non-use value*. Kort gezegd betekent dit dat inwoners van een regio die een product niet afnemen er wel de (maatschappelijke) waarde van inzien. Bij sportevenementen zien we ook wel eens een dergelijk effect: inwoners van een regio die het evenement niet bezoeken en er ook niet aan deelnemen schatten het wel op waarde (bijvoorbeeld vanwege de verwachte economische impact en bijdrage aan *city marketing*) (o.a. De Nooij & Horsselenberg, 2014).

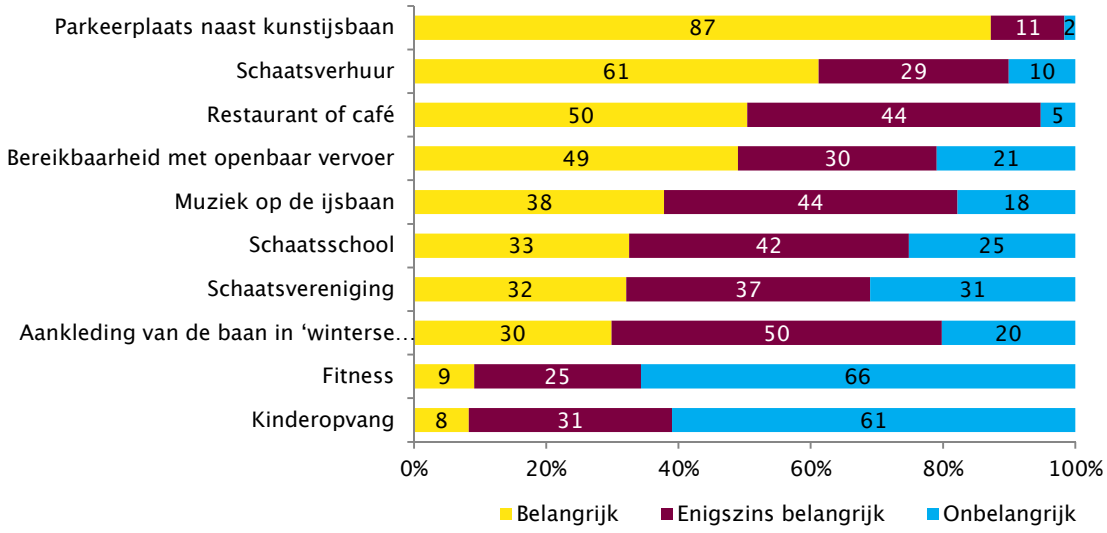
[29] Zeventien procent maximaal een kwartier, 61 procent 15-30 minuten, dertien procent 30-45 minuten en acht procent meer dan drie kwartier.

5.3 Voorzieningen en publieke bijdrage

Voorzieningen

Kunstijsbanen in Nederland kennen uiteenlopende voorzieningenniveaus. Welke wensen hebben de inwoners van de regio Hoogeveen die van plan zijn de baan te bezoeken ten aanzien van de aanwezigheid van voorzieningen bij een nieuwe kunstijsbaan? Tien voorzieningen zijn aan de inwoners voorgelegd. Een parkeerplaats naast de baan prijkt bovenaan het wensenlijstje (87% vindt dit belangrijk), gevolgd door schaatsverhuur (61%) (figuur 5.4). Ongeveer de helft vindt een restaurant of café (50%) en bereikbaarheid met het openbaar vervoer (49%) van belang. Aan kinderopvang (8%) en fitness (9%) wordt relatief weinig belang gehecht.

Figuur 5.4 Belangrijkheid voorzieningen kunstijsbaan in Hoogeveen door personen die van plan zijn de kunstijsbaan te bezoeken, in procenten

Publieke bijdrage

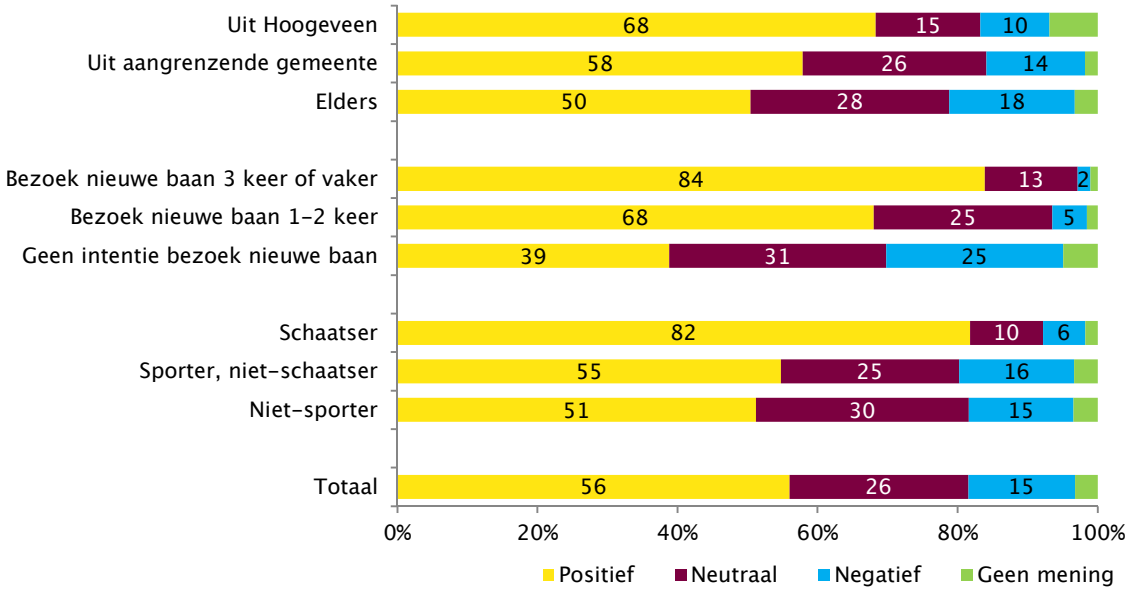
Voor het overgrote deel van de Nederlandse en internationale schaatsaccommodaties geldt (net als voor de Nederlandse topsportaccommodaties in het algemeen) dat financiële steun van de overheid een belangrijke voorwaarde is geweest om deze te kunnen realiseren (Bakker et al., 2013.).[30] Hoe staan de inwoners van de regio Hoogeveen tegenover een financiële bijdrage van de gemeente Hoogeveen en de provincie Drenthe?

Een ruime meerderheid van de regionale inwoners is hierover positief (56%), ruim een kwart is 'neutraal', vijftien procent is negatief en drie procent heeft geen mening. De steun voor een financiële

[30] Omdat de overheid schaatsen ziet als verdienstelijk goed, subsidieert zij het aanbod van kunstijs. Een verdienstelijk goed is een goed waarvan het wenselijk is dat meer mensen er gebruik van maken dan in een perfecte markt het geval zou zijn. Op die manier wordt een zinvolle en gezonde vorm van vrijetijdsbesteding op grotere schaal beoefend. En dit bevordert weer positieve externe effecten als welzijn, sociale samenhang in en door schaatsverenigingen, een aantrekkelijk vestigingsklimaat en gezondheid (Bakker et al., 2013).

bijdrage van de gemeente Hoogeveen (en de provincie) is in Hoogeveen hoger (68% positief) dan in de aangrenzende gemeenten (58% positief) en de gemeenten die elders liggen (50%) (figuur 5.5).

Figuur 5.5 Attitude jegens financiële bijdrage aan nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen door gemeente en provincie, in procenten

Net als bij de attitude blijkt de *non-use value* (zie hiervóór) ook bij de publieke bijdragen te spelen. Bijna vier op de tien inwoners van de regio Hoogeveen die niet van plan zijn een bezoek te brengen aan een nieuwe schaatsbaan steunt een publieke bijdrage (31% is neutraal en 25% is negatief) (figuur 5.5).

Ter illustratie van de veelal cijfermatige informatie is hierna een ruime selectie van (letterlijke) opmerkingen van respondenten van het onderzoek opgenomen.[31]

[31] 77 procent van de respondenten maakte van de gelegenheid gebruik om aan het einde van de vragenlijst afsluitende opmerkingen te plaatsen.

Selectie van opmerkingen

‘Voorstanders’

- *Bij bewezen belangstelling kan de overheid een startsubsidie verstrekken maar de exploitatie moet uit de verkoop van toegangskaarten worden gedekt.*
- *De kunstijsbaan moet echt in Hoogeveen komen, en zo gauw mogelijk. Zeer belangrijk ook voor de ijsverenigingen in Drenthe.*
- *Denk dat heel veel scholen er gebruik van zullen willen maken. Leerlingen van mijn school moeten nu altijd naar Kardinge, Hoogeveen scheelt aanzienlijk in reistijd en betekent dus meer tijd om te schaatsen!*
- *Een overdekte kunstijsbaan is een must in deze regio en Hoogeveen is daar een goede plaats voor. Goed bereikbaar vanuit de regio.*
- *Geweldige publiekstrekker voor grote regio. Mooie aanvulling binnen sportief Hoogeveen.*
- *Het schept naast vertier ook nieuwe werkgelegenheid.*
- *Het zou een geweldige opsteker zijn voor Hoogeveen. Sportief zijn de Hoogeveners en inwoners in de regio wel, kijk maar naar de Cascaderun. Daarom zal een ijsbaan een prachtige aanwinst zijn voor de stad, de inwoners en de middenstand (die wel wat stimulans kan gebruiken). Hoogeveen moet ervoor gaan!*
- *Hoogeveen is een van de meest gunstige plaatsen voor een kunstijsbaan. Assen is geen optie, ligt te dicht bij Groningen. Daarnaast ligt Hoogeveen ver genoeg van de overige. Dus geen concurrentie van deze banen.*
- *Hoogeveen is logistiek een veel betere locatie dan Assen. Dan wordt de 'dode hoek' in die regio opgevuld. Er zullen veel bezoekers uit de wijde regio komen, ook uit Duitsland. Assen en Groningen liggen erg dicht bij elkaar, dus is de locatie in Assen ongeschikt! Wij willen erg graag een ijsbaan in Hoogeveen!*
- *Ik denk dat het een goede manier is om wat meer mensen van buiten Hoogeveen aan te trekken. Zo komt er wat meer levendigheid en dit lijkt mij ook goed voor de Hoogeveense ondernemers!*
- *Ik ga er vanuit dat het provinciaal bestuur een lichte voorkeur voor Assen heeft als vestigingsplaats voor de nieuwe baan. Als Hoogeveen een kans wil maken, dan zal het financiële plaatje hoogstwaarschijnlijk de doorslag geven. Dus cruciaal zal zijn, zo weinig mogelijk een beroep doen op provinciaal geld, in ieder geval minder dan in het financiële plaatje van Assen.*
- *Ik vind Hoogeveen beter geschikt dan Assen omdat dit veel dichter bij Groningen ligt, waar ook een ijsbaan is. Hoogeveen kan ook nog veel bezoekers uit Overijssel trekken. De vorige ijsbaan in Assen heeft het ook niet gered. Daarom moet nu maar een keer een andere gemeente de subsidie van de provincie krijgen.*
- *Nu er bijna geen natuurijs is zou een kunstijsbaan in de regio heel welkom zijn. Kinderen kunnen zo kennismaken met de schaatssport en andere evenementen die met ijs te maken hebben, heel breed zien. Scholen aanschrijven en gemeenten voor schoolschaatsen en dan niet alleen Hoogeveen!*
- *Strategisch gezien verreweg de beste plaats. Hoogeveen is zeer "kunstijsbaan-minded". De locatie, die men in Hoogeveen op het oog heeft is zeer geschikt.*
- *Zeer goed dat Hoogeveen een ijsbaan krijgt! Hoogeveen ligt perfect centraal in Drenthe en zal in de provincie een positieve uitstraling hebben op sportief gebied! Een plan dat zeker doorgang moet vinden! Onbegrijpelijk dat Assen deze kans laat lopen om een ijsbaan te bouwen, Hoogeveen dit moet door gaan!*
- *Assen heeft het TT-circuit, Emmen Wildlands en hoe mooi zou het zijn als Hoogeveen een schaatsbaan heeft!*

‘Tegenstanders en twijfelaars’

- *Als een gemeente of provincie moet bijspringen dan komt het uiteindelijk op het bordje van de burgers. Veel werkgelegenheid zal het niet opleveren en het zal niet rendabel worden. Laat ze het geld maar gebruiken om de armoede te bestrijden.*
- *Besteed het geld aan ouderenzorg!*
- *De afstand Hoogeveen - Heerenveen is te klein voor twee banen, lijkt mij echt te overdreven (inwoner Dalfsen).*
- *Ik schaats graag, maar onze Provincie bied veel schaatsmogelijkheid en als het maar even vriest, kan je op sloten al schaatsen. We zijn een natuurprovincie en daar moet de nadruk op komen voor de burger en de toerist.*
- *Een overdekte kunstijsbaan in Heerenveen én in Hoogeveen is teveel van het goede.*
- *Eigenlijk vraag ik mij af of Hoogeveen wel de meest geschikte plek is voor een kunstijsbaan. Gezien vele sportaccommodaties in Emmen aan de Meerdijk heeft deze plaats mijn voorkeur.*
- *Er is splinternieuwe baan in Heerenveen, daarnaast een baan in Hoogeveen? Niet doen!*
- *Er is een nieuwe ijsbaan in Heerenveen. Twee ijsbanen binnen 150 kilometer is te veel van het goede.*
- *Heerenveen is dichtbij, ik weet niet of er behoefte is aan nog een baan. Duur!*
- *Het wordt steeds lastiger ijsbanen sluitend te exploiteren, er zijn banen in Heerenveen, Groningen. Beter deze steunen dan nog weer een nieuwe erbij bouwen.*
- *Hopenlijk komt er niet weer een strijd tussen verschillende schaatsfaciliteiten en daarmee ook een strijd tussen subsidieverstrekkers.*
- *Ik ben van mening dat er op niet al te grote afstand van Hoogeveen al een mooie overdekte kunstijsbaan is, namelijk in Heerenveen. Laten we als Noordelijke provincies dat wat er al is in het Noorden benutten. Als we nog meer krijgen van datgene wat er al is, moet er mogelijk straks geld worden bijgelegd om alles in stand te houden. Naar mijn idee een verkeerde manier van geld investeren.*
- *Ik denk dat het een fiasco wordt, dus te weinig rendement, wat weer ten koste gaat van de burger.*
- *Ik maak me zorgen over de terugverdientijd van deze investering door de gemeente en de provincie.*
- *Of die baan er wel of niet moet komen maakt mij niet uit. Belangrijker is dat die rendabel is en niet op subsidies gaat draaien, want dan gaan de belastingen weer verder omhoog en iedereen, ook de mensen die er geen belang bij hebben, moeten dan betalen. Dat is niet eerlijk.*
- *Onzin, Thialf en andere ijsbanen zijn vlakbij.*
- *Volgens mij zijn Heerenveen en Kardinge vanuit Drenthe goed te bereiken.*

5.4 Conclusie

Bijna driekwart van de inwoners van de regio Hoogeveen doet minstens eens per jaar aan sport, wat ongeveer gelijk is aan het Nederlands gemiddelde. Acht procent van de inwoners heeft in de afgelopen twaalf maanden minstens een keer geschaatst, wat hoger is dan het nationaal gemiddelde (3%). Voor tien procent van de schaatsers was schaatsen de meest beoefende sport. Ruim vier op de tien schaatsers uit de regio Hoogeveen schaatsten in Thialf en eenzelfde aandeel bij De Bonte Wever.

Tweederde van de inwoners van de regio Hoogeveen vindt dat er (ergens) in Drenthe een 400-meter kunstijsbaan moet zijn en zes op de tien staan positief tegenover een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen (29% neutraal, 8% negatief). Circa de helft geeft aan in de periode oktober tot en met maart minstens een maal een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen te bezoeken. Naarmate de afstand tot Hoogeveen

toeneemt, neemt de bezoekintentie enigermate af. De inwoners van de regio Hoogeveen zijn bereid gemiddeld 30 minuten te reizen naar een nieuwe 400-meter kunstijsbaan.

Een ruime meerderheid van de regionale inwoners is positief over een overheidsbijdrage, ruim een kwart oordeelt ‘neutraal’.

6. Projectie aantal bezoeken

In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op inkomstenbronnen en beheersbare en onbeheersbare factoren bij de exploitatie van een kunstijsbaan. Vervolgens wordt het mogelijk aantal bezoeken aan de kunstijsbaan Hoogeveen in één seizoen becijferd. Hierbij is uitgegaan van het jaar 2020 en er is een doorkijk naar 2030 gemaakt. De prijsstelling van bestaande kunstijsbanen komt daarna aan bod, gevolgd door een korte conclusie.

6.1 Inkomstenbronnen

Typen inkomstenbronnen

Wanneer wordt uitgegaan van de *core business* van kunstijsbanen kunnen vijf mogelijke inkomstenbronnen worden onderscheiden:

1. Recreatief bezoek;
2. Verhuur aan verenigingen en sportbond;
3. Verhuur aan bedrijven (waaronder schaatsscholen);
4. Verhuur voor evenementen;
5. Verhuur voor topsport(training).

In dit hoofdstuk wordt het accent gelegd op het recreatief bezoek en de verhuur aan verenigingen omdat dit voor kunstijsbanen meestal de belangrijkste inkomstenbronnen vormen en de topsportmarkt volgens het actuele concept van de baan in Hoogeveen vooralsnog geen markt is die bediend zal worden.[32]

Het aantal bezoeken aan kunstijsbanen is afhankelijk van interne (beheersbare) en externe (niet-beheersbare) factoren. Voorbeelden van interne factoren zijn prijsstelling en openingstijden. De economische ontwikkeling, het concurrerend vrijetijdsaanbod en het weer (zie ook hoofdstuk 3) zijn externe factoren.

6.2 Projectie aantal bezoeken

Uitgangspunten

Op welk aantal recreatieve bezoeken kan een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen in een seizoen in 2020 rekenen? Als gevolg van de onzekerheden vanwege niet-beheersbare factoren (zie vorige paragraaf) dient bij de analyseresultaten een slag om de arm te worden gehouden. Daarom wordt ook gesproken van projecties (niet prognoses) om aan te geven dat het exercities betreft die een uitkomst beschrijven, gebaseerd op een reeks uitgangspunten. Voor de projectie zijn drie methoden gebruikt (A, B en C). Gecombineerd bieden deze een houvast voor de projectie van het aantal bezoeken aan de baan in Hoogeveen.

[32] Informatie over verenigingen en (bezoek aan) evenementen is te vinden in de voorgaande hoofdstukken.

Methode A: ratio aantal bezoeken en omvang marktgebied referentiebanen

Van de zestien 400-meter kunstijsbanen (exclusief de Elfstedenhal, daarvan zijn nog geen bezoekcijfers bekend) is eerst de omvang van het marktgebied gehanteerd (zie paragraaf 2.2). Uitgangspunt bij het definiëren van het marktgebied is dat schaatsers naar de dichtstbijzijnde baan reizen. Vervolgens is aan deze banen het aantal bezoeken per seizoen gekoppeld. Dit aantal betreft per baan het gemiddelde van de bezoeken per jaar in de periode 2010-2015.[33] Vervolgens is per baan de ratio (verhouding) inwoners naar marktgebied/aantal bezoeken berekend. Ten behoeve van het inschatten van het aantal bezoeken aan de baan in Hoogeveen zijn vier ratio's bepaald:

- Aantal bezoeken per 1.000 inwoners alle 400-meter banen in Nederland;
- Aantal bezoeken per 1.000 inwoners bij banen in de regio (Kardinge, Thialf en De Bonte Wever);
- Aantal bezoeken per 1.000 inwoners bij best presterende banen (Thialf, De Meent, De Westfries);
- Aantal bezoeken per 1.000 inwoners bij best presterende baan in Nederland (De Westfries).

Tabel 6.1 Grootte marktgebied, gemiddeld aantal bezoeken in periode 2010–2015 en aantal bezoeken per 1.000 inwoners, in absolute aantallen

	Inwoners marktgebied 2014	Gemiddeld aantal bezoeken 2010–2015	Aantal bezoeken per 1.000 inwoners
Kunstijsbaan Jaap Eden (Amsterdam)	1.536.220	582.493	379
Thialf (Heerenveen)[a]	664.145	294.000	443
De Uithof (Den Haag)	2.862.165	300.000	105
De Vechtsebanen (Utrecht)	2.001.040	300.000	150
Kunstijsbaan Haarlem (Haarlem)	711.165	250.000	352
Leisure World Ice Center (Dronten)	448.285	145.000	323
IJssportcentrum Eindhoven (Eindhoven)	1.469.390	234.244	159
Kunstijsbaan Breda (Breda)	1.387.340	225.000	162
De Scheg (Deventer)	1.462.725	205.825	141
IJsbaan de Meent (Alkmaar)	448.105	175.034	391
Kunstijsbaan de Westfries (Hoorn)	319.185	183.770	576
Schaatsbaan Twente (Enschede)	688.065	195.000	283
Ireen Wust IJsbaan (Tilburg)	811.335	146.000	180
Kardinge (Groningen)	625.225	98.760	158
De Bonte Wever (Assen)	510.390	105.181	206
Glanerbrook (Geleen)	816.315	106.000	130
Alle 400-meter banen in NL			259
Banen in regio			269
Drie best presterende banen in NL			470
Best presterende baan in NL			576

[a] Dit gemiddelde bedraagt 420.000 bezoeken, maar is met 30 procent verlaagd omdat 30 procent evenementenbezoeken zijn (Gemeente Heerenveen, 2011).

De 400-meterbanen in Nederland trekken per seizoen gemiddeld 259 bezoeken per 1.000 inwoners (tabel 6.1).[34] De banen in de regio trekken er met 269 per 1.000 inwoners wat meer, wat suggereert dat

[33] Zie bijlage 5 voor een overzicht van het aantal bezoeken van alle kunstijsbanen in Nederland in de periode 2002-2015.

[34] Dit betreft alle soorten schaatsers: van recreatieve bezoekers die een keer een kaartje kopen aan de kassa tot licentiehouders die veelal frequenter schaatsen.

het schaatsen op kunstijs in die regio enigszins hoger ligt dan het Nederlands gemiddelde. De drie best presterende banen en de best presterende baan realiseren respectievelijk 470 en 576 bezoeken per 1.000 inwoners.

Het toepassen van de vier ratio's op de omvang van het marktgebied van de kunstijsbaan in Hoogeveen (495.400 Nederlandse en Duitse inwoners in 2020, zie paragraaf 2.2) biedt inzicht in het mogelijk aantal bezoeken aan die baan. Wanneer het Nederlands gemiddelde wordt geprojecteerd op het Hoogeveense marktgebied in 2020 leidt dat tot 128.100 bezoeken (tabel 6.2). Met de regio als uitgangspunt is dat 133.200 bezoeken. Indien het gemiddelde van de nationale top-drie als referentie geldt, reikt het aantal in Hoogeveen tot 232.700. Er zijn 285.200 bezoeken als de ratio van de best presterende baan wordt toegepast.

Tabel 6.2 Projectie aantal bezoeken kunstijsbaan Hoogeveen in 2020 op basis van vier ratio's, in absolute aantallen (afgerond op 100-tallen)

	Aantal bezoeken per 1.000 inwoners	Aantal bezoeken kunstijsbaan Hoogeveen
Ratio alle 400-meter banen in NL	259	128.100
Ratio banen in regio	269	133.200
Ratio drie best presterende banen in NL	470	232.700
Ratio best presterende baan in NL	576	285.200

Hoe kunnen de projectieresultaten worden gewogen en geïnterpreteerd? Van belang is dat Thialf, één van de banen in de regio, in Nederland een status aparte heeft vanwege de topschaatsevenementen die er vele jaren hebben plaatsgevonden. Dit resulteert waarschijnlijk in een extra aantrekkingskracht van dat Friese kunstijs op de recreatieve schaatser ('rondjes maken op het ijs waar ook Sven en Ireen en andere schaatsiconen dat doen'). Friesland is bovendien de provincie in Nederland waar schaatsen het meeste leeft (zie ook voorgaande hoofdstukken). Thialf als referentie voor Hoogeveen leidt daarom waarschijnlijk tot een overschatting.

Daar staat tegenover dat De Bonte Wever, meegenomen in de ratio van de banen in de regio, de laatste jaren niet over de nieuwste voorzieningen beschikte. Dit heeft mogelijk een rem gezet op de animo voor recreatief schaatsen in Assen. Dit is mogelijk versterkt doordat de prijs voor recreatief schaatsen bij De Bonte Wever aan de hoge kant was ten opzichte van de rest van Nederland (zie paragraaf 6.3). Daarom leidt het hanteren van de resultaten van De Bonte Wever als referentie voor een nieuwe baan in Hoogeveen mogelijk tot een onderschatting. Aangenomen kan worden dat de overschatting (Thialf) groter is dan de onderschatting (De Bonte Wever).

De omvang van het marktgebied van de kunstijsbaan in Hoogeveen komt het dichtst in de buurt bij dat van De Meent (Alkmaar) en Leisure World Ice Center (Dronten). Deze twee banen, die gezien de grootte van hun marktgebied ook als referentie kunnen gelden, trekken gemiddeld 160.000 bezoeken per seizoen. Dit aantal ligt het dichtst bij het resultaat van de projectie waarbij de ratio van de banen in de regio wordt gehanteerd (133.200).

Alles bij elkaar opgeteld en strevend naar een behoudende uitkomst wordt 133.200 bezoeken de uitkomst van methode A gehanteerd. 285.200 bezoeken, gebaseerd op de prestatie van De Westfries – de best presterende baan in Nederland- geldt hierbij als bovengrens.

Methode B: stralen rond Bentinckspark

Methode B is gebaseerd op een berekening van het aantal recreatieve schaatsers ('losse kaartjeskopers') en verenigingsschaatsers dat per seizoen naar de banen in de regio komt. Uitgangspunt bij deze methode is het aantal inwoners binnen een straal van tien kilometer (primaire marktgebied), van tien tot twintig kilometer (secundaire marktgebied) en van twintig tot 30 kilometer (tertiaire marktgebied) van de kunstijsbanen.[35] Een grafische weergave is opgenomen in bijlage 4. Hierna wordt eerst de bevolkingsomvang per straal berekend. Er zijn bij deze methode in vergelijking met methode A meer banen tot de regionale banen gerekend om recht te doen aan de overlappende 'stralen' per baan.[36] Daarna wordt op basis daarvan het aantal bezoeken aan de Hoogeveense baan berekend.

Binnen een straal van 30 kilometer vanaf de beoogde locatie in Hoogeveen (Bentinckspark) wonen ongeveer 434.100 personen (tabel 6.3). Dat aantal ligt ruim onder het gemiddelde van de zes banen in de regio (617.100 inwoners). Met name het totale marktgebied van De Scheg (ruim 804.300) is relatief groot (mede door nabijheid van Apeldoorn en Zutphen).

Tabel 6.3 Omvang marktgebied 400-meter kunstijsbanen in Noord-Oost Nederland in 2020, in aantal inwoners

	< 10 km	10 – 20 km	20 – 30 km	Tot 30 km
Absolute aantallen (inwoners)				
Schaatsbaan Twente (Enschede)	282.054	220.360	164.118	666.532
Kardinge (Groningen)	259.953	186.337	226.232	672.522
Elfstedenhal (Leeuwarden)	136.167	129.929	234.266	500.362
De Scheg (Deventer)	135.025	345.267	324.037	804.329
Thialf (Heerenveen)	70.813	107.290	271.356	449.459
Kunstijsbaan Hoogeveen (Hoogeveen)	68.094	132.594	233.408	434.096
Leisure World Ice Center (Dronten)	41.937	228.906	338.626	609.469
Verdeling (rijpercentages)				
Schaatsbaan Twente (Enschede)	42	33	25	100
Kardinge (Groningen)	39	28	34	100
Elfstedenhal (Leeuwarden)	27	26	47	100
De Scheg (Deventer)	17	43	40	100
Thialf (Heerenveen)	16	24	60	100
Kunstijsbaan Hoogeveen (Hoogeveen)	16	31	54	100
Leisure World Ice Center (Dronten)	7	38	56	100

Nu het totale marktgebied op basis van 'stralen' is gekwantificeerd bekijken we de verdeling van die inwoners binnen het gebied. Ruim de helft (54%) van de inwoners van het marktgebied van de baan in Hoogeveen woont in de straal van 20-30 kilometer, bijna een derde in een straal van 10-20 kilometer en zestien procent binnen tien kilometer. In vergelijking met de zes banen in de regio is de bevolkingsomvang in het primair marktgebied klein, het secundair marktgebied vergelijkbaar met die van de regio-banen en het tertiair marktgebied is relatief groot.

[35] Deze methode is door het Mulier Instituut ook bij andere onderzoeken toegepast en tevens door Hopman Andres (2008) en Van Dijk (2015).

[36] Tevens is De Bonte Wever in methode B buiten beschouwing gelaten omdat methode B in tegenstelling tot methode A uitgaat van een toekomstige situatie.

Recreatief bezoek

Volgens deze methode is het bereik binnen tien kilometer (primair marktgebied) 100 procent. Het bereik binnen het secundaire marktgebied van 10 tot 20 km wordt vastgesteld op 50 procent. Voor recreatieve schaatsers wordt er in beide marktgebieden vervolgens gerekend met een gemiddelde participatiegraad van 0,4 procent (gemiddeld aantal bezoeken per inwoner per seizoen). Bovendien wordt er rekening gehouden met bezoekers uit het tertiaire marktgebied (20 – 30 kilometer). Aangenomen wordt dat voor dit gebied nog eens 20 procent van het aantal bezoekers binnen de 20 kilometercirkel kan worden gerekend. In het kort:

- <10 kilometer: bereik 100 procent, gemiddeld 0,4 bezoeken per inwoner;
- >10 en <20 kilometer: bereik 50 procent, gemiddeld 0,4 bezoeken per inwoner;
- >20 kilometer: 20 procent van primair en secundair marktgebied.

Tabel 6.4 Projectie aantal bezoeken Kunstijsbaan Hoogeveen door recreatieve schaatsers, 2020, in procenten en absolute aantallen

	< 10 km	10 – 20 km	20 – 30 km	Totaal
Inwoners marktgebied	68.094	132.594	n.v.t.	n.v.t.
Bereik recreatief (%)	100	50	n.v.t.	n.v.t.
Deelname schaatsen kunstijsbaan recreatief (%)	0,4	0,4	n.v.t.	n.v.t.
Bezoeken voor correctie voor concurrentie	27.238	26.519	10.751	64.508

Tabel 6.4 laat zien dat methode B (in eerste instantie) uitkomt op circa 64.500 recreatieve schaatsers.[37] Deze methode schrijft voor dat dit aantal recreatieve schaatsers gecorrigeerd moet worden als er sprake is van concurrerende kunstijsbanen in de regio. Als vuistregel kan worden gesteld dat deze correctie moet worden toegepast als de straal < 10 kilometer van Hoogeveen overlapt met de > 10 kilometer straal van omliggende banen.[38] Dit impliceert dat deze bijstelling voor Hoogeveen niet geldt. Ook in het geval van het hanteren van een straal van 20 kilometer om de banen zou deze correctie niet opgaan. Methode B leidt derhalve tot een projectie van circa 64.500 recreatieve bezoeken per jaar.

Bezoek verenigingsschaatsers

Nu er een inschatting is van het aantal recreatieve bezoeken, wordt de blik gericht op de bezoeken door verenigingsleden. De mate van verenigingsbezoek hangt sterk samen met de baankeuze van de schaatsverenigingen, hetgeen niet eenvoudig is in te schatten. Het verband tussen het animocijfer en de reisafstand is bij verenigingsgebruik minder sterk dan bij recreatief gebruik. Uitgaande van het gegeven dat licentiehouders veertig maal per seizoen de kunstijsbaan bezoeken en overige verenigingsleden acht maal (Raatgever, 2004), wordt de participatiegraad van de verenigingsschaatser vastgesteld op twaalf. Startpunt is het aantal verenigingsleden en licentiehouders in de KNSB-gewesten Drenthe en Overijssel

[37] Van Dijk (2015) voerde ongeveer dezelfde analyse uit, logischerwijs uitmondend in ongeveer dezelfde uitkomst (65.420).

[38] Hopman Andres (2008, p. 5) stelt dat kunstijsbanen niet of nauwelijks concurreren zolang 'het verzorgingsgebied een hoge bevolkingsdichtheid kent en de onderlinge afstand meer dan twintig kilometer bedraagt, zodat de primaire verzorgingsgebieden [de gebieden tot 10 km] elkaar niet overlappen'. Ook Van Dijk (2015, p.18) wijst op de correctie voor concurrentie bij deze methode: 'Randvoorwaarden zijn wel dat er voldoende inwoners in de omgeving zijn, en dat de overlap met andere ijsbanen beperkt is (concurrentie).'

waarin de baan in Hoogeveen is gesitueerd. Er zijn in die twee provincies 1.899 licentiehouders en 25.101 overige bondsleden (zie ook tabel 3.2) en – als de baan in Hoogeveen wordt gebouwd – drie 400-meter kunstijsbanen (naast Hoogeveen, De Scheg en Kunstijsbaan Twente).

In tabel 6.5 rekenen we met een potentieel marktaandeel van kunstijsbaan Hoogeveen van 25 procent van het totaal aantal verenigingsschaatsers in de twee gewesten. Ten behoeve van een behoudende berekening gaan we niet uit van een derde omdat te verwachten is dat de schaatsers in Noordwest Drenthe sterk op Thialf georiënteerd zullen zijn en op korte termijn bestaande banen tot op zeker hoogte 'vaste klanten' hebben die niet zonder slag of stoot zullen verhuizen naar Hoogeveen (denk bijvoorbeeld aan de sociale netwerken die daar opgebouwd zijn). Dit geldt ook voor Noord-Drenthe waar schaatsers op Kardinge georiënteerd zullen zijn (of nu worden, na het sluiten van De Bonte Wever). Dit leidt tot circa 69.200 bezoeken per jaar door licentiehouders en verenigingsleden.

Tabel 6.5 Projectie aantal bezoeken kunstijsbaan Hoogeveen door verenigingsleden en licentiehouders, 2020, in absolute aantallen

	Verenigingsleden excl. licentiehouders	Licentiehouders	Totaal
Aantal personen in Drenthe en Overijssel	25.101	1.899	27.000
Aantal bezoeken per persoon, per seizoen	8	40	
Bezoeken voor correctie voor concurrentie	200.808	75.960	276.768
Marktaandeel (%)	25	25	
Bezoeken	50.202	18.990	69.192

Bij elkaar genomen leidt dit tot 64.508 (recreatief bezoek) + 69.192 (verenigingsbezoek) = 133.700 bezoeken als uitkomst van methode B. Van de 133.700 bezoeken betreft 48 procent recreatief bezoek en 52 procent verenigingsbezoek. De vraag is of het aantal bezoeken en het recreatief aandeel, die tot stand is gekomen via een normatieve berekening, reëel is.

Eerst kijken we hiervoor naar het aandeel recreatief dat bekend is van De Bonte Wever, De Scheg en Kunstijsbaan Twente.[39] Het gemiddeld aandeel recreatief bezoek bij die drie banen bedroeg achtereenvolgens 53, 67 en 43 procent. Het overall gemiddelde van deze drie banen over alle seizoenen bedroeg 53 procent. Omdat het aandeel 48 procent niet erg veel afwijkt van 53 procent lijkt dit aandeel voldoende betrouwbaar.

Ten tweede kijken we naar een ander recent onderzoek naar het aantal te verwachten bezoeken aan een nieuwe baan in Hoogeveen. Van Dijk (2015) komt tot een prognose van 35.930 verenigingsbezoeken per seizoen (door de auteur als 'optimistisch' gekwalificeerd), hetgeen ongeveer de helft is van de uitkomst van 'methode B'. Voor zover wij kunnen opmaken uit het betreffende rapport heeft Van Dijk zich wat betreft verenigingsschaatsers gericht op het gewest Drenthe en niet op Overijssel. Zoals beschreven is in onze projectie Overijssel wel verdisconteerd. Dit verschil in uitgangspunt verklaart waarschijnlijk voor een groot deel het verschil in uitkomst. Omdat Hoogeveen hemelsbreed tien kilometer verwijderd is van de grens met Overijssel, is het meenemen van Overijssel in de projectie uit

[39] Bij De Bonte Wever zijn cijfers gebruikt van 2004/2005 en 2005/2006. Bij De Scheg en Kunstijsbaan Twente ook van die jaren, maar ook van het seizoen 2006/2007 (zie Hopman–Andres, 2008). Er zijn ons geen recentere cijfers bekend.

te leggen, temeer omdat verenigingsschaatsers bereid zijn 30 kilometer te reizen (Hopman-Andres, 2008). Aan de andere kant vloeit hieruit voort dat onze uitkomst van 69.192 waarschijnlijk aan de hoge kant is.

Resumerend: na de bespiegelingen handhaven we de uitkomst van methode B: 133.700 bezoeken. Deze uitkomst is 500 bezoeken meer dan bij methode A (133.200).

Methode C: bevolkingsonderzoek

Deze methode is gebaseerd op het onderzoek onder de bevolking van de regio Hoogeveen.[40] Dit betreft de inwoners van achttien jaar en ouder uit elf gemeenten die grofweg in een straal van 30 kilometer rond Hoogeveen liggen. Aan deze doelgroep is gevraagd hoe vaak zij in de periode oktober tot en met maart naar eigen verwachting een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen zouden bezoeken. In het geval dat er kinderen (jonger dan zestien jaar) in het huishouden aanwezig waren, is gevraagd hoe dat voor de kinderen werd ingeschat.

Driekwart van de kinderen (66%) en bijna de helft van de volwassenen (46%) geeft aan de kunstijsbaan minstens een maal te zullen gaan bezoeken (tabel 6.6). Bijna een derde van de kinderen gaat één tot twee keer, bij volwassenen is dat ruim één op de vijf (22%). Ruim een derde van de kinderen gaat volgens hun ouders of verzorgers drie keer of vaker en dat is bijna een kwart (25%) bij volwassenen. Deze uitgesproken intentie geeft een houvast bij het bepalen van de interessegraad in een nieuwe kunstijsbaan. Daarentegen is een voornemen allerminst een garantie voor daadwerkelijk bezoek. Dat geldt zeker voor sporten en bewegen, waar intenties vaak worden uitgesproken, maar opvolging daarvan in de praktijk niet altijd eenvoudig blijkt. Daar komt bij dat daadwerkelijk bezoek ook afhangt van interne zaken als openingstijden, voorzieningen, bereikbaarheid, parkeren en het prijskaartje (zie paragraaf 6.1).

De bevolking van de elf onderzochte gemeenten is verdeeld in twee groepen: de 4-15 jarigen en de 16-80 jarigen. De eerste stap in deze projectie betreft het combineren van de grootte van de groep met de bezoekintentie. Voor de groep die aangaf één tot twee keer te gaan is de waarde 1,5 gebruikt en bij drie bezoeken of meer de waarde vier. Vervolgens is op dit aantal bezoeken een 50 procent correctie toegepast, ter compensatie van een te verwachten overschatting (zie hiervóór). Dat leidt voor de kinderen en volwassenen bij elkaar tot circa 265.600 bezoeken per seizoen (tabel 6.6)).

[40] Voor specificaties van dit onderzoek, zie hoofdstuk 5 en bijlage 1.

Tabel 6.6 Projectie aantal bezoeken kunstijsbaan Hoogeveen, 2020, in absolute aantallen

	Inw. 4–15 jaar	Inw. 16–80 jaar	Inw. 4–80 jaar
Aantal personen	59.580	327.710	387.290
Bezoekintentie			
Niet (waarde 0)	34	54	n.v.t.
1–2 keer (waarde 1,5)	31	22	n.v.t.
3 keer of meer (waarde 4)	35	24	n.v.t.
Correctie intentie	50	50	n.v.t.
Bezoeken	55.664	209.916	265.580

Het aantal bezoeken dat het resultaat is van methode C is bemoedigend voor proponenten van een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen, zeker in het licht van de overwegend positieve attitude van de inwoners van de regio jegens een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen (60% positief, 29% neutraal, 8% negatief; zie voorgaand hoofdstuk).

Methode A, B en C
Wanneer we het rekenkundig gemiddelde van methode A, B en C beschouwen als het antwoord op de vraag op hoeveel bezoeken een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen kan rekenen, leidt dat tot 133.200 + 133.700 + 265.600) / 3 = 177.493 bezoeken in 2020. De Meent (Alkmaar) kan beschouwd worden als een referentiebaan. De omvang van het marktgebied van de Noord-Hollandse baan en het aantal bezoeken per seizoen is vergelijkbaar met de uitkomst van de berekeningen in dit rapport. Het aantal bezoeken dient wel in het licht te worden gezien van het prijsniveau van een bezoek aan De Meent, wat relatief laag is (figuur 6.1).

In 2030 telt het Nederlands marktgebied bijna 3.000 personen minder: een eventuele groei van het aantal bezoeken zal derhalve niet het gevolg zijn van een toename van het aantal inwoners in het marktgebied. Het aantal bezoeken zal vooral afhangen van schaatsmarketing en externe ontwikkelingen (o.a. economie, vrijetijdsaanbod in de regio).

Bij deze berekening is nog geen rekening gehouden met zomerijs. Als de kunstijsbaan in Hoogeveen langer open gaat dan de reguliere banen (30 weken in plaats van de gangbare 24 weken), neemt de capaciteit toe en daarmee waarschijnlijk ook de vraag. Onze ervaringen in de schaatssport wijzen uit dat de meningen over de kansrijkheid van zomerijs in de schaatssport in Nederland verdeeld zijn. Enerzijds is er de groep die dit weinig kansrijk acht. Zij bedienen zich onder andere van de argumenten dat schaatsen een herfst- en wintersport is (de consument staat er in de lente en zomer niet voor open) en dat (geoefende) schaatsers met het klimmen van de temperatuur op de racefiets of mountainbike stappen. De stakeholders die markt zien voor zomerijs wijzen op uitgekiende marketing die daaraan gekoppeld kan worden om consumenten ervan te overtuigen dat schaatsen in Nederland ook na maart leuk kan zijn.

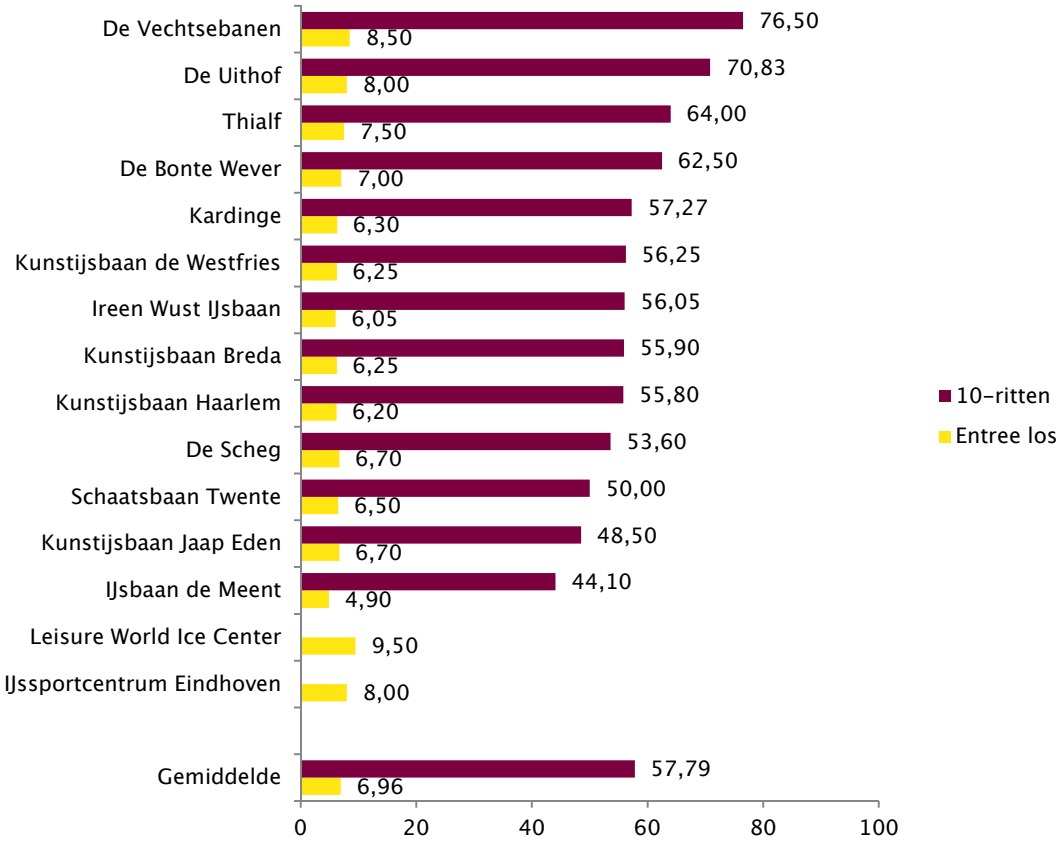
6.3 Prijsstelling

Van het aantal bezoeken aan kunstijsbanen wordt de focus nu gericht op het prijskaartje daarvan. De tarieven van banen in Nederland vormen interessante input voor de prijsstrategie van de exploitant.

De gemiddelde toegangsprijs voor een losse entree van vijftien kunstijsbanen bedraagt 6,69 euro voor volwassenen (figuur 6.1). Leisure World Ice Center is relatief duur (9,50 euro) en kunstijsbaan De Meent

goedkoop (4,90 euro).[41] Tien-ritten kaarten variëren van 76,50 euro (De Vechtsebanen) tot 44,10 (IJsbaan de Meent), met een gemiddelde prijs van 57,79.[42] De gemiddelde prijs voor een losse entree voor kinderen bedraagt 5,45 euro (niet in figuur).[43]

Figuur 6.1 Tarieven losse entree en tien-rittenkaarten kunstijsbanen voor volwassenen in 2015, in euro's

Bron: Websites en telefonische opgaven kunstijsbanen, bewerking Mulier Instituut

Indien van de 177.493 bezoeken een kwart voor een jeugdtarief komt (vastgesteld op 4,50 euro), en drie kwart senioren betreft (de helft van de senioren betaalt 6,96 euro - het nationaal gemiddelde - en de andere helft het tarief voor een 10-ritten kaart (57,79/10)) dan leidt dat tot circa 1.047.600 euro aan inkomsten uit schaatsbezoeken in een seizoen.

[41] De relatief hoge prijstelling van Leisure World Ice Center kan samenhangen met het feit dat de gemeente Dronten geen exploitatiesubsidie verstrekt (Bakker et al., 2013).

[42] De tarieven van kunstijsbanen die een elf- of twaalfrittenkaart aanbieden zijn teruggerekend naar het tarief voor tien ritten.

[43] Bij de prijsdifferentiatie op basis van leeftijd (kind-volwassene) hanteren kunstijsbanen verschillende leeftijdsgrenzen, variërend van vier tot negentien jaar. De prijs voor een volwassene is in bepaalde gevallen dus hetzelfde als dat van een kind.

6.4 Conclusie

De projecties leren dat, uitgaande van een seizoen van 30 weken, circa 177.500 bezoeken kunnen worden verwacht. De aanname hierbij is dat er in de regio geen nieuwe kunstijsbanen worden gerealiseerd. Er zijn plannen voor een nieuwe baan in Almere, maar die zal naar verwachting niet veel concurreren met een baan in Hoogeveen, al is het de vraag aan welke baan de inwoners van de regio Kampen – tussen Almere en Hoogeveen gelegen - de voorkeur geven.

De gemiddelde toegangsprijs voor een losse entree bij bestaande kunstijsbanen in Nederland bedraagt 6,69 euro voor volwassenen en 5,45 euro voor kinderen.

7. Conclusie

Na het sluiten van De Bonte Wever begin 2016 is Drenthe één van de drie provincies zonder een 400-meter kunstijsbaan. Wat betreft twee derde van de inwoners van de regio Hoogeveen is dit ongewenst: zij vinden dat er in Drenthe een 400-meter kunstijsbaan moet zijn. Voor een nieuwe kunstijsbaan in Drenthe is in dit onderzoek steun te vinden. Het aantal KNSB-leden in de provincie is relatief hoog (10.000), wat nog sterker geldt voor het aantal schaatsverenigingen en –stichtingen (119). Bovendien zijn er aanwijzingen dat de schaatsdeelname in Drenthe hoger ligt dan het nationaal gemiddelde. Wat in de provincie tot heden ontbreekt zijn (top)schaatsevenementen, zeker in vergelijking met Friesland.

Inwoners van de regio Hoogeveen zijn (gematigd) positief over een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen: zes op de tien staan positief tegenover een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen (29% neutraal, 8% negatief). Bovendien uit een ruime meerderheid van de regionale inwoners zich positief over een overheidsbijdrage (ruim een kwart oordeelt ‘neutraal’), die voor de realisatie van een baan onontbeerlijk is.

Het marktgebied van de mogelijke kunstijsbaan Hoogeveen bestaat in 2020 uit 495.400 inwoners, relatief weinig in vergelijking met de andere 400-meter kunstijsbanen in ons land. Circa de helft van de inwoners van de regio Hoogeveen geeft aan in de periode oktober tot en met maart een nieuwe kunstijsbaan in Hoogeveen te zullen bezoeken (circa de helft één of twee keer en de andere helft meer dan drie keer). Projecties wijzen op 177.500 bezoeken per seizoen. Dit is lager dan het aantal bezoeken dat Lukkien & Verkerk (2004) inschatten (203.900). Daarentegen is dit aantal hoger dan 160.000 bezoeken, wat volgens de Stichting Kunstijsbaan Hoogeveen e.o. (2015) het minimaal aantal te realiseren bezoeken per seizoen voor een sluitende exploitatie moet zijn. Vanuit deze optiek is 177.500 bezoeken een positieve uitkomst. Dat gold eerder ook voor de conclusie van Van Dijk (2015) dat er in Hoogeveen (maar ook in Assen!) voldoende voedingsbodem voor een nieuwe kunstijsbaan is.

177.500 bezoeken geldt als indicatie. Te verwachten is dat een (eventuele) nieuwe kunstijsbaan die voldoet aan de wensen (parkeren naast de baan, schaatsverhuur, restaurant of café en bereikbaarheid met openbaar vervoer) positief uitwerkt op het aantal bezoeken. Niet alleen het ‘product’, ook de marketing daarvan zal het aantal bezoeken logischerwijs beïnvloeden. Teveel Nederlandse kunstijsbanen laten hier kansen onbenut. De aanstelling van een schaatsmarketeer, zoals de Stichting Kunstijsbaan Hoogeveen e.o. (2015) optekent, is dan ook prijzenswaardig.

In het kader van marketing kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het aanbieden van (gratis) deskundige begeleiding in de uren dat er recreatief wordt geschaatst, het organiseren van wedstrijden voor de ongeorganiseerde schaatsers, het aanbieden van een all-in abonnement voor meerdere sporten (afhankelijk van andere voorzieningen in of nabij Bentinckspark), de realisatie van een clubhuis van een schaatsvereniging bij de baan (de makke van schaatsverenigingen is volgens de KNSB het ontbreken van een ‘thuisbasis’ van een club) en het inzetten op beleving door middel van technische innovaties (o.a. meetmethoden voor rondetijden en apps).

Literatuur

Bakker, S., Straatmeijer, J. & Poel, H. van der (2013). *Overheidssteun voor ijsbanen. Een onderzoek naar de mate waarin ijsbanen worden gefinancierd met behulp van overheidssteun*. Utrecht: Mulier Instituut.

Dijk, P. van (2015). Haalbaarheidsonderzoek IJsbaan. Scan van initiatieven en mogelijke locaties. Groningen: Royal HaskoningDHV.

Ernst & Young (2011). *Nieuw Thialf stadion. Aanvulling economische effecten gemeente Heerenveen*. Z. Pl: Ernst & Young.

Frankema (2013). *Second opinion businessplannen Jaap Eden IJsbaan*. Amersfoort: BMC.

Gemeente Deventer (2013). *Staat van Deventer*. URL: http://www.staatvandeventer.nl/trends-en-themas/indicator/234. Geraadpleegd op 26 mei 2015.

Gemeente Eindhoven (2013). *Factsheet IJssportcentrum*. Eindhoven: gemeente Eindhoven.

Gemeente Groningen (2014). *Stadsmonitor gemeente Groningen 2014*. Gemeente Groningen: Groningen.

Gemeente Heerenveen (2011). *Nederland is toe aan een nieuw Thialf*. Heerenveen: gemeente Heerenveen.

Gemeente Tilburg (2014). *Tilburg in Cijfers 2014*. Tilburg: gemeente Tilburg.

Heuvel, M. van den & Slender, H. (2012). *Onderzoek Essent ISU WK afstanden 2012 Heerenveen. Economische impact en bezoekersprofiel*. Tilburg/Groningen: Fontys Economische Hogeschool Tilburg/Hanzehogeschool Groningen.

Hopman Andres (2008). *Ruimte voor Kunstijs. Onderzoek naar de latente behoefte aan nieuwe kunstijsbanen in Nederland*. Hoevelaken: Hopman Andres Consultants bv.

Hover, P., Straatmeijer, J. & Breedveld, K. (2014). *Sportevenementen in Nederland: Over sportevenementen en hun maatschappelijke betekenis*. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Hover, P. & Jong, M. de (2011). *Van evenbeeld tot tegenpool. Over de imago's van vijftien sporttakken volgens de Nederlandse bevolking*. Utrecht: Mulier Instituut.

KNSB (2011). *De KNSB op weg naar 2020. Strategisch plan*. Amersfoort: KNSB.

KNSB (2016). *Persoonlijke communicatie (e-mail) Henriët Wardenier (medewerker Sportontwikkeling)*. 27 mei 2016.

Kotler, P., Saunders, J, Wong, V. & Armstrong, G. (2003). *Principes van marketing*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Louwerse, P.L. (2013). *Onderzoek en advies ijssportcentrum gemeente Eindhoven. Eindrapportage 30 mei 2013*. Haarlem: Adviesbureau conVisie bv.

Lukkien, H. & Verkerk, R. (2004). Schaatsen in Hoogeveen? Quick scan kunstijsbaan. Oranjewoud.

Mentink, F.P.M. (1994). *Sport is de belangrijkste bijzaak in het leven. Sportcitaten*. Amsterdam: Thomas Rap.

Nooij, M. de & Horsselenberg, P. (2014). *Dam tot Damloop. Economische en maatschappelijke waarde*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

NOS (2010). *Overzicht NOS-onderzoek IJsbanen*. URL: http://nos.nl/artikel/195863-overzicht-nosonderzoek-ijsbanen.html. Geraadpleegd op 1 juni 2015.

NRCQ (2015). *Lekker de kunstijsbaan op in de vakantie? We gaan liever écht naar buiten*. URL: http://www.nrcq.nl/2015/02/18/is-het-zachte-weer-goed-voor-kunstijsbanen. Geraadpleegd op 11 mei 2015.

Pelsmacker, P. de & Van Kenhove, P. van (2002). *Marktonderzoek. Methoden en toepassingen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Raatgever, Y. (2004). *De schaatser op kunstijs. Een marktverkenning van de Nederlandse schaatssport op kunstijs*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Romijn, D. & Breedveld, K. (2009). *"It giet oan!". Onderzoek naar de betrokkenheid bij en beleving van winterse sporten in Nederland in de winter van 2008/2009*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Royal HaskoningDHV (2015). *Haalbaarheidsonderzoek IJsbaan. Scan van initiatieven en mogelijke locaties*. Groningen: Royal HaskoningDHV.

RTV Oost (2014). *Seizoen ijsbanen Overijssel afgelopen, zo'n 300.000 bezoekers gingen het ijs op*. URL: http://www.rtvoost.nl/archief/default.aspx?nid=186205&_ga=1.124692553.256801444.1435656630. Geraadpleegd op 25 mei 2015.

Sluis, A. van der & Boers, E. (2014). *Economische impact EK Inline Skaten Almere. Onderzoek naar de economische effecten, het bezoekersprofiel en de bezoekerstevredenheid van het EK Inline Skaten 2013 in Almere*. Ede: Kennispraktijk.

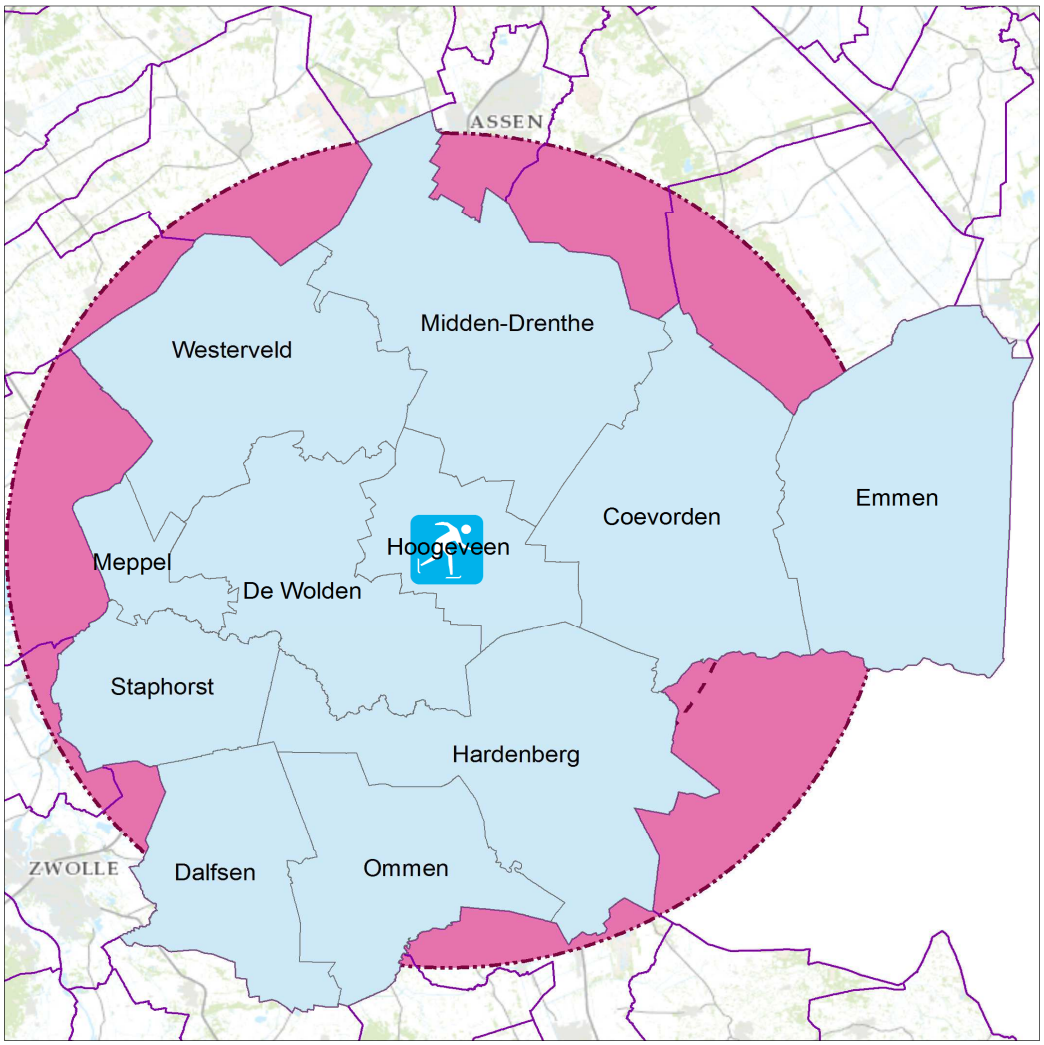
Stichting Kunstijsbaan Hoogeveen e.o. (2015). *Businessplan Kunstijsbaan Hoogeveen*. Hoogeveen.

Bijlage 1 Specificaties bevolkingsonderzoek

Een overzicht van de kenmerken van het bevolkingsonderzoek:

- Het veldwerk is uitgevoerd door GfK;
- Steekproefkader: online panel van GfK;
- Veldwerkperiode: 10 mei t/m 18 mei 2016;
- Respons: netto n=806 (62% respons);
- Weging: matrixweging naar leeftijd x geslacht.
- Het onderzoek is uitgevoerd in elf gemeenten: Coevorden, De Wolden, Hardenberg, Hoogeveen, Westerveld, Dalfsen, Emmen, Meppel, Ommen en Staphorst (zie figuur 1).
- De elf gemeenten zijn in de analyse als volgt verdeeld:
    - Gemeente Hoogeveen
    - Aangrenzende gemeenten (De Wolden, Midden-Drenthe, Westerveld, Coevorden en Hardenberg)
    - Elders (Emmen, Meppel, Staphorst, Dalfsen en Ommen)

Figuur B.1 Elf gemeenten betrokken bij onderzoek en straal van 30 kilometer rond het centrum van Hoogeveen

Bijlage 2 Overzicht 400-meter kunstijsbanen 2016

Tabel B.1 Overzicht 400-meter kunstijsbanen in Nederland in 2016

Nummer	Naam	Plaats
1	IJsbaan de Meent	Alkmaar
2	Kunstijsbaan Jaap Eden	Amsterdam
3	Kunstijsbaan Breda	Breda
4	De Uithof	Den Haag
5	De Scheg	Deventer
6	Leisure World Ice Center	Dronten
7	IJssportcentrum Eindhoven	Eindhoven
8	Schaatsbaan Twente	Enschede
9	Glanerbrook	Geleen
10	Kardinge	Groningen
11	Kunstijsbaan Haarlem	Haarlem
12	Thialf	Heerenveen
13	Kunstijsbaan de Westfries	Hoorn
14	Elfstedenhal	Leeuwarden
15	Ireen Wüst Ijsbaan	Tilburg
16	De Vechtsebanen	Utrecht

Bijlage 3 Methode reisafstand en -tijd

De marktgebieden zijn bepaald met behulp van GIS (Geografisch Informatie Systeem). Als basisbestanden zijn een wegenbestand (afgeleid uit het topografische bestand TOP10NL van het Kadaster) en het bestand CBSvierkanten500m (CBS, 2014) gebruikt. Dit laatste bestand bestaat uit een landsdekkend bestand van vierkanten van 500 bij 500 meter. Per vierkant zijn statistische gegevens gekoppeld, waaronder het aantal inwoners.

Per vierkant is de afstand over het wegennetwerk naar de dichtstbijzijnde schaatsbaan berekend. Om de bijbehorende reistijd te berekenen, is gebruik gemaakt van gegevens uit het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OViN, CBS). Per afstandscategorie is het meest gebruikte vervoermiddel en de bijbehorende gemiddelde snelheid bepaald (tabel B3.1). Deze snelheid is vervolgens toegepast op de berekende afstand. De berekening van de reistijd is alleen gebaseerd op de afstand tot de accommodatie en houdt geen rekening met bereikbaarheid van de accommodatie.

Tabel B.2 Gemiddelde snelheid per afstandscategorie

Afstand	Meest gebruikte vervoermiddel	Gemiddelde snelheid (km/h)
< 500 m	Lopen	2,2
500m – 1 km	Lopen	3,9
1 – 2.5 km	Fiets	8,5
2.5 – 3.75 km	Fiets	11,8
3.75 – 5 km	Fiets	12,7
5 – 7.5 km	Auto	23,8
7.5 – 10 km	Auto	28,8
10 – 15 km	Auto	32,4
15 – 20 km	Auto	39,0
20 – 30 km	Auto	44,2
30 – 40 km	Auto	52,0
40 – 50 km	Auto	56,9
> 50 km	Auto	70,7

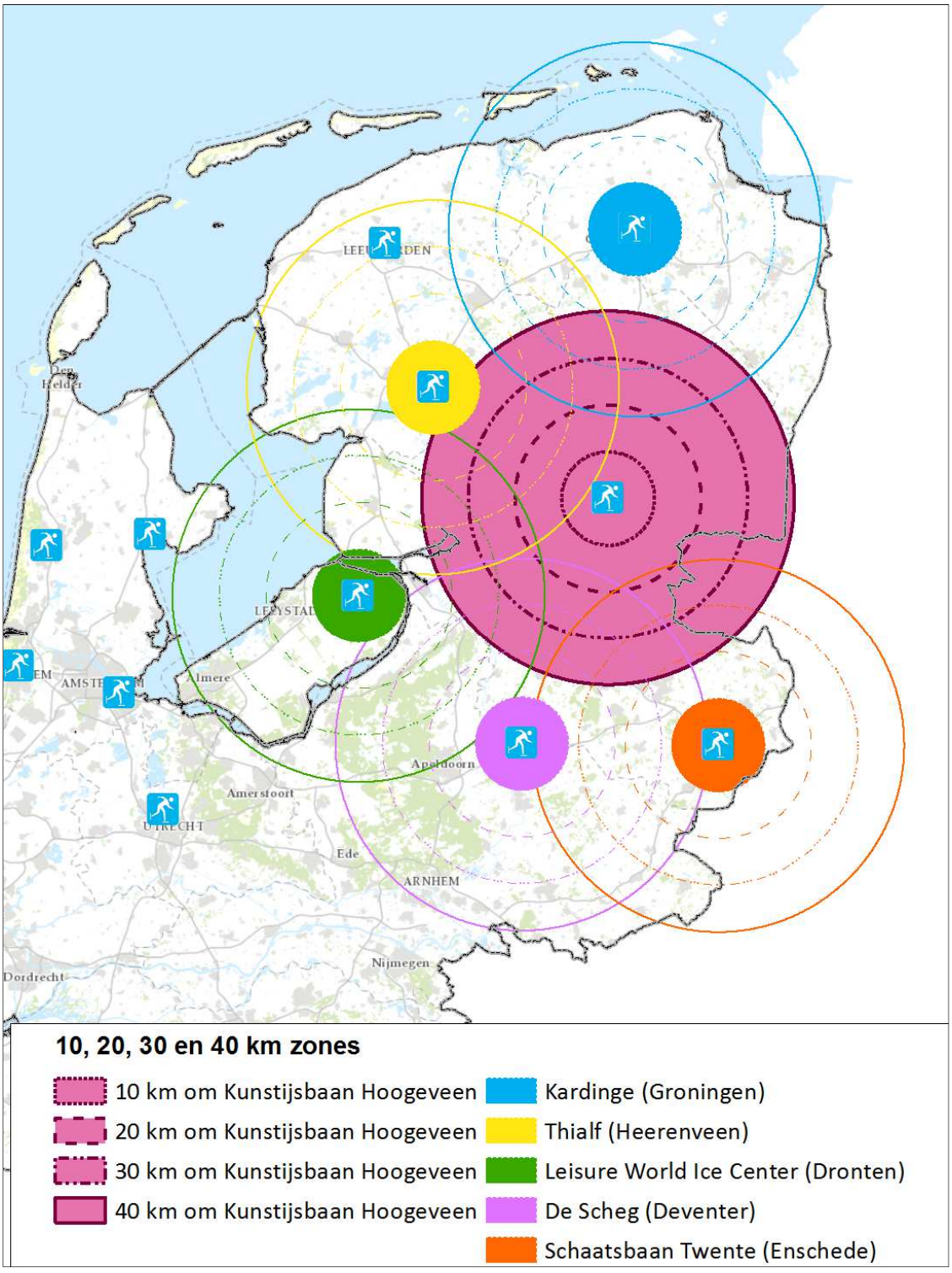
Bron: OViN 2014, CBS, bewerking Mulier Instituut

Voor elk vierkant is het aantal inwoners, de afstand tot de dichtstbijzijnde accommodatie en de bijbehorende reistijd bekend. Deze gegevens zijn vervolgens per accommodatie of per provincie samengevoegd.

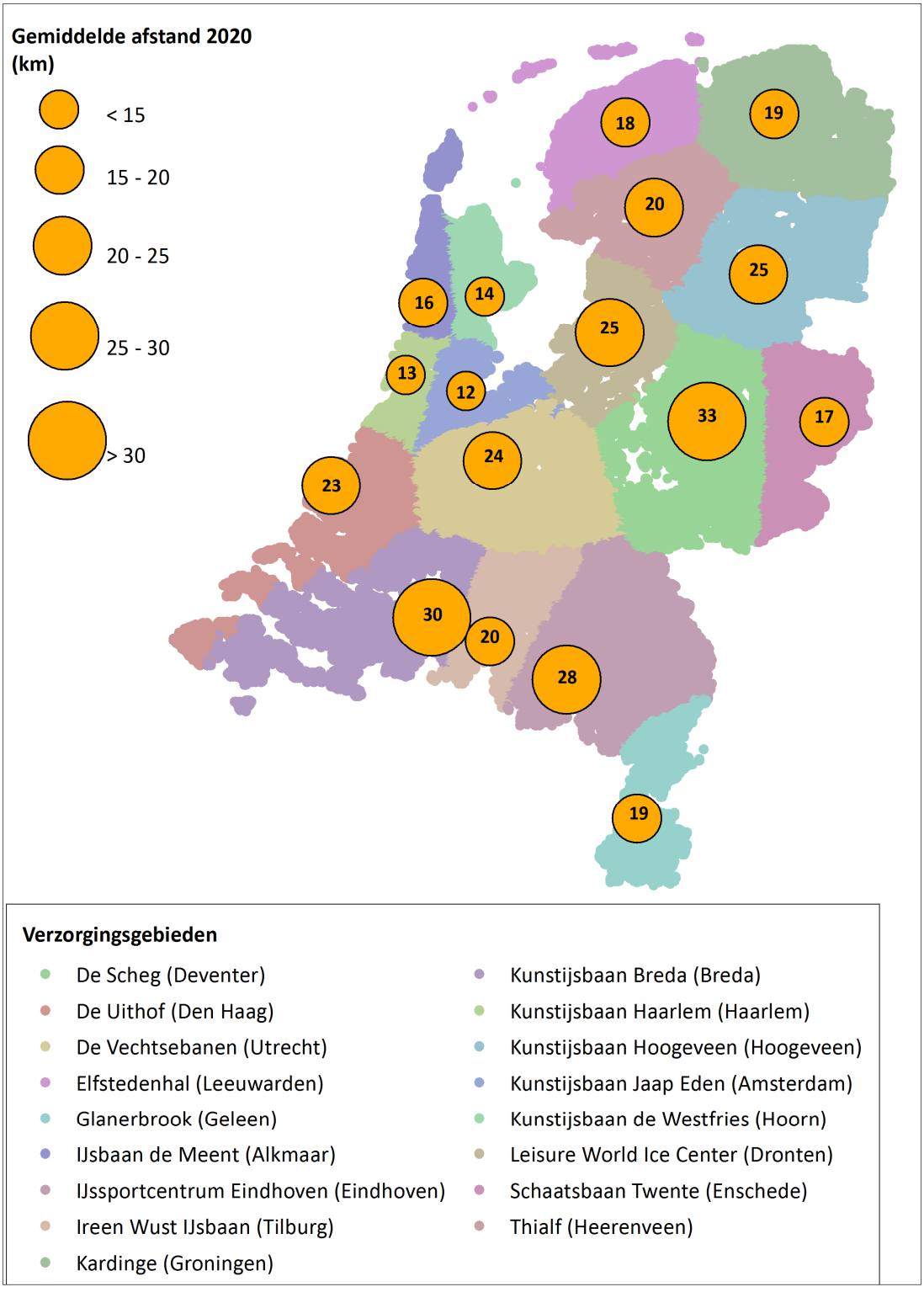
Voor de projectie voor 2020 en 2030 is de gemeentelijke bevolkingsprognose van het CBS/PBL (2014) gebruikt. Voor elke gemeente is de relatieve toe- of afname van het aantal inwoners bekend en deze ontwikkeling is toegepast op alle vierkanten binnen deze gemeente. Op deze manier is per vierkant het aantal inwoners in 2020 en 2030 bekend. De afstand tot de dichtstbijzijnde accommodatie en de bijbehorende reistijd per vierkant zijn gelijk aan die in 2014. Door het aantal inwoners in 2020 en 2030 te combineren met de reisafstand en de reistijd, zijn de statistieken voor 2020 en 2030 berekend.

Bijlage 4 Kaartmateriaal

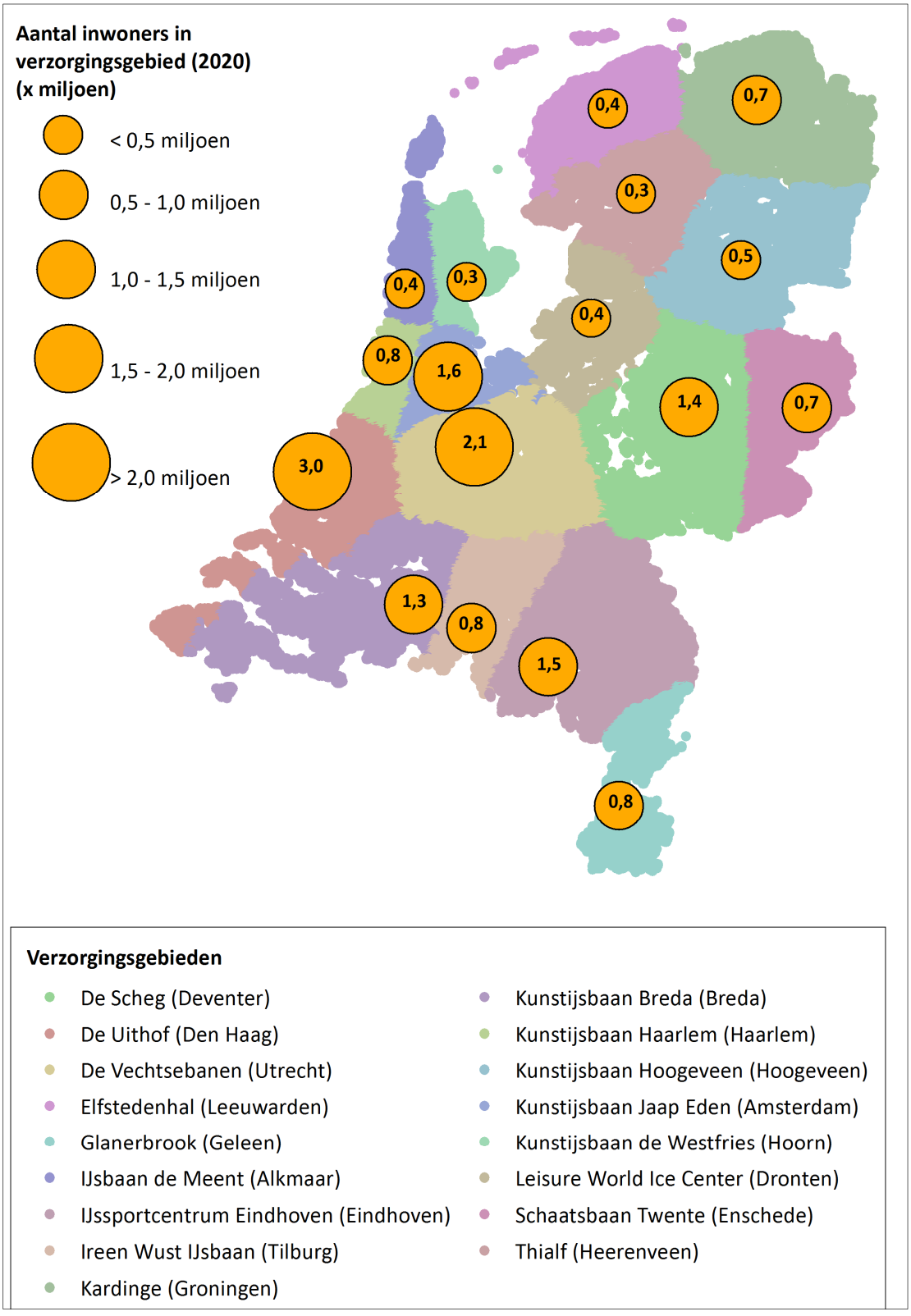
Figuur B.2 Stralen rond mogelijke locatie kunstijsbaan Hoogeveen en vijf andere 400-meter kunstijsbanen in de regio, in kilometers

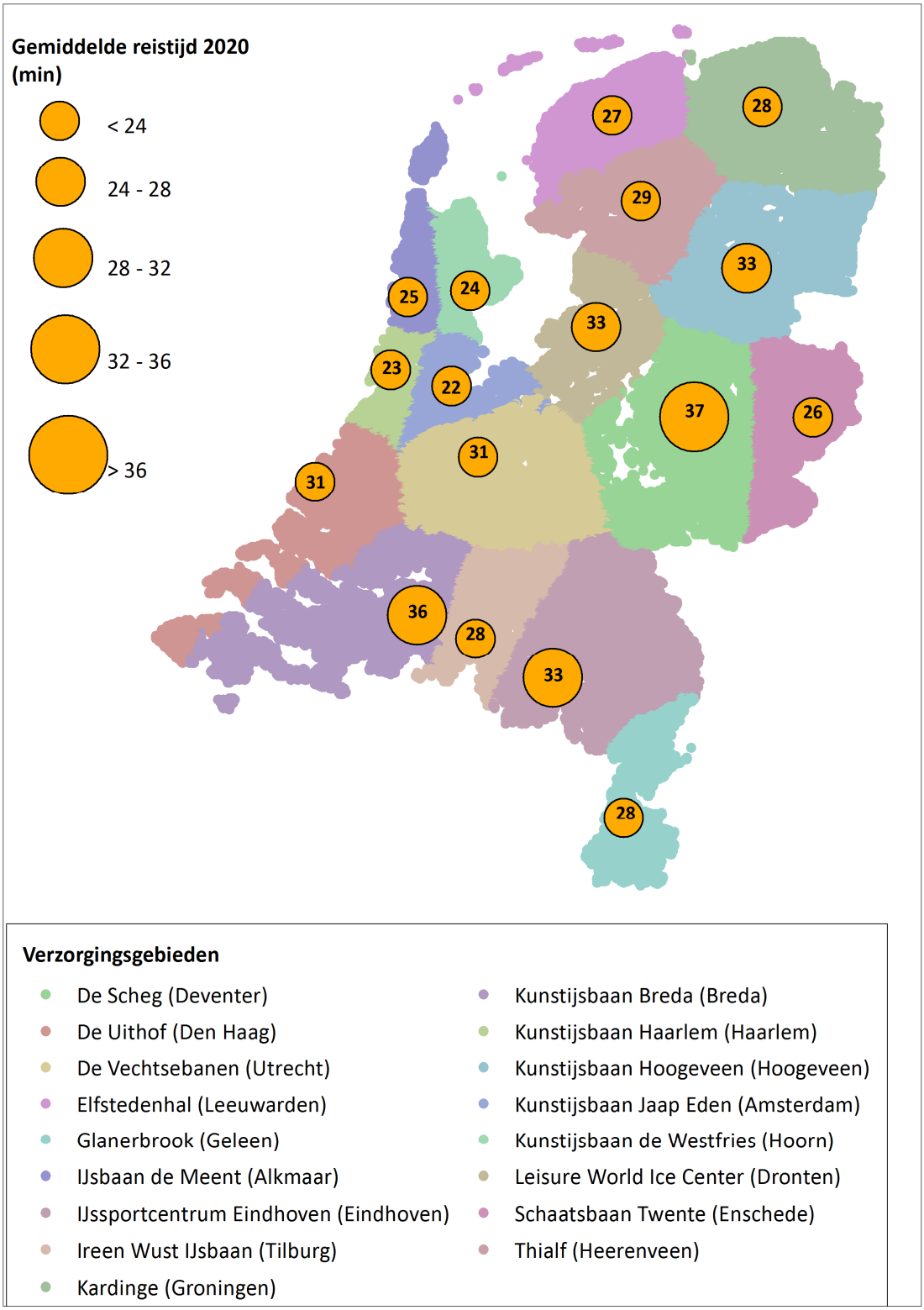
Figuur B.3 Gemiddelde afstand tot 400-meter kunstijsbaan per marktgebied in 2020, in kilometers

Figuur B.4 Aantal inwoners per marktgebied van 400-meter kunstijsbanen in 2020, in aantallen x 1 miljoen

Figuur B.5 Gemiddelde reistijd per marktgebied 400-meter kunstijsbanen in 2020, in minuten

Bijlage 5 Bezoeken kunstijsbanen 2002-2015

Tabel B.3 Aantal bezoeken kunstijsbanen 2002-2015, in absolute aantallen

	2002	2006/2007	2010	2011/2012	2013	2014	2015
Kunstijsbaan Jaap Eden (Amsterdam)	419.343	590.565	600.000	579.972	600.000		550.000
Thialf (Heerenveen)[a]	230.000		430.000	400.000			430.000
De Uithof (Den Haag)	394.000		300.000				
De Vechtsebanen (Utrecht)	321.000		300.000			300.000	
Kunstijsbaan Haarlem (Haarlem)	260.000	220.000	300.000	200.000			
Leisure World Ice Center (Dronten)			145.000				
IJssportcentrum Eindhoven (Eindhoven)	285.000	180.000	256.076	250.000	223.940	206.959	
Kunstijsbaan Breda (Breda)	201.863		250.000		200.000		
De Scheg (Deventer)	262.000	175.000		195.000	216.650		
IJsbaan de Meent (Alkmaar)	299.524	181.651	230.000	145.102			150.000
Kunstijsbaan de Westfries (Hoorn)		186.182	200.000	123.311		228.000	
Schaatsbaan Twente (Enschede)	90.000		200.000			190.000	
Ireen Wüst kunstijsbaan (Tilburg)			200.000			92.000	
Kardinge (Groningen)	184.000	112.750	113.000	83.281	100.000		
De Bonte Wever (Assen)	137.000	83.245	125.000	85.362			
Glanerbrook (Geleen)	106.000						

[a] Volgens de gemeente Heerenveen (2011) betreft 70 procent van de bezoeken aan Thialf trainingen en schaatsen (30% evenementen).

Bronnen: Raatgever (2004), Louwerse (2013), NOS (2010), Gemeente Heerenveen (2011), Frankema (2013), Gemeente Deventer (2013), Gemeente Eindhoven (2014), Gemeente Groningen (2014), RTV Oost (2014), Gemeente Tilburg (2014), NRCQ (2015), Ernst & Young (2011), telefonische opgave (De Vechtsebanen)

Reflectie

De validiteit van de bezoekcijfers ('meten de cijfers wat beoogd wordt te meten?') is voor verbetering vatbaar. Er zijn aanwijzingen dat het aantal bezoeken aan kunstijsbanen niet bij elke baan op uniforme wijze wordt geregistreerd (o.a. wel/geen evenementenbezoekers, wel/geen kijkende ouders bij kinderschaatsen, wel/niet meetellen bezoeken aan 30 x 60 ijsbaan), dat definities van 'een bezoek' verschillen en dat de periode waarop het aantal bezoeken betrekking heeft verschilt. De Vereniging Kunstijsbanen Nederland beschikt over bezoekcijfers van alle kunstijsbanen in Nederland. Die gegevens mochten wij niet ontvangen omdat deze alleen voor leden beschikbaar zijn. Ook via de KNSB konden deze cijfers niet worden verkregen. Aan de cijfers van de VKN kleven dezelfde beperkingen als geschetst en zijn derhalve niet zaligmakend.

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl